

Den Haag

Mauritshuis

Jaarverslag 2023

Mh

Koninklijk Kabinet van Schilderijen

Jaarverslag 2023

Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis

Galerij Prins Willem V

Bezoekadres Mauritshuis
Plein 29
2511 CS Den Haag

Postadres
Postbus 536
2501 CM Den Haag
mail@mauritshuis.nl
mauritshuis.nl

Inhoud

10	Voorwoord bestuur	54	Terugblik
12	Voorwoord Raad van Toezicht		Collectie & Wetenschap
19	Algemeen		Educatie & Programmering
	Achtergrond		Marketing & Communicatie
	Maatschappelijke doelstelling, missie, visie		Business Development
	Algemene gegevens		Facilitaire Zaken (incl. beveiliging)
21	Met dank aan		Personeel & Organisatie
22	Governance	65	Vooruitblik
	Organogram		Speerpunten 2024
	Bestuur		Programma 2024
	Raad van Toezicht		Begroting 2024
	Intern/extern	72	Verkort Financieel Jaarverslag
	Gedragscodes		Balans per 31 december 2023
	Belanghebbenden		Staat van baten en lasten 2023 en 2022
24	Hoogtepunten 2023		Toelichting bij de balans van 31 december 2023
	Manhattan Masters		Wet Normering Topinkomens (WNT)
	Het Vermeerjaar 2023	90	Bijlage
	De nieuwe Vermeer		A Prijzen & nominaties
	Who's that Girl?		B Aanwinsten
	#mygirlwithapearl		C Tentoonstellingen
	Vrel, voorloper van Vermeer		D Bruikleenoverzicht
	Herdenkingsjaar Slavernijverleden		E Lezingen in het Mauritshuis
	Roofkunst - 10 verhalen		F Lezingen medewerkers buiten het Mauritshuis
	Museum Murals		G Publicaties Mauritshuis
48	Mauritshuis in cijfers		H Overige publicaties medewerkers
	Bezoekers		I Restauraties & behandelingen; materiaaltechnisch onderzoek
	Collectie		
	Activiteiten		
	Financiën		
	Personeel		

Voorwoord Bestuur

Na een vrolijk en uitzonderlijk jubileumjaar in 2022 begon het Mauritshuis verwachtingsvol aan het nieuwe jaar. We mochten de eerste weken nog even genieten van de meesterwerken uit de 17de-eeuwse Nederlandse schilderkunst, afkomstig uit The Frick Collection in New York. De naamgever van dit museum, de steenrijke Amerikaanse industrieel Henry Clay Frick, had eind 19de eeuw vele Europese kunstschaten naar New York gehaald. Nu waren een tiental toppers voor het eerst weer te zien in Europa op de tentoonstelling *Manhattan Masters* (29 september 2022 – 15 januari 2023). Het was een meesterlijk begin van het nieuwe jaar.

Vermeer: *once in a lifetime*

Ondertussen was het één en al voorbereiding bij onze collega's in het Rijksmuseum, in het kader van de zeer grote Vermeer-tentoonstelling (10 februari – 4 juni 2023). Nog nooit zijn er zoveel Vermeers bij elkaar gebracht, namelijk 28 van de 37 schilderijen die nu bekend zijn. Het was een *once in a lifetime* tentoonstelling. Bij hoge uitzondering stuurde het Mauritshuis daarom zijn drie Vermeers, de publiekslievelingen *Gezicht op Delft*, *Diana en haar Nimfen* en het *Meisje met de parel*, op reis naar Amsterdam. Met de bruikleen van dit laatste schilderij was het voor het Mauritshuis ook een *once in a lifetime* gebeurtenis, want ons Meisje is per definitie altijd te zien in Den Haag, onvervangbaar als ze is.

My Girl with a Pearl

Een unieke kans die het ontbreken van zo'n topwerk bood, was dat we volledig *out of the box* konden denken over tijdelijke vervangers. Wat laat je zien op die felbegeerde plek in het museum? Wetend hoe geliefd ze is wereldwijd, heeft het Mauritshuis creatieve bezoekers, volgers en fans uitgenodigd een eigen versie van het schilderij te maken voor de presentatie *My Girl with a Pearl* (6 februari – 4 juni), ter tijdelijke vervanging van Vermeers origineel. De 170 meest bijzondere creaties (geselecteerd uit maar liefst 3.482 inzendingen) lieten we in een *loop* zien op Vermeers gebruikelijke muur in het museum.

Dichter bij Vermeer

De fascinatie voor Vermeer en voor ons meesterwerk kende in 2023 geen grenzen. Het schilderij verscheen in een *limited edition* van twee postzegels gemaakt met 24-karaats goud,

uitgegeven door POSTNL. Wekenlang volgden honderdduizenden kunstliefhebbers iedere zondagavond de zoektocht naar een nieuwe Vermeer in het gelijknamige televisieprogramma, mede gepresenteerd door onze restaurator Abbie Vandivere. In het voorjaar waren de zes 'meesterschilderijen' te zien in de museumfoyer.

Hierna volgde op dezelfde locatie een presentatie over de vraag die een internationaal team van wetenschappers jarenlang heeft beziggehouden: hoe zag het *Meisje met de parel* eruit toen zij rond 1665 Vermeers atelier verliet? De spraakmakende resultaten brachten ons weer een stukje dichterbij Vermeer, net als de enorme 3D-print van het schilderij (je kans om een schilderij te voelen!), die gretig werd gedeeld op *social media*.

Jacob Vrel

Tegelijkertijd schonken we in de tentoonstelling *Vrel, voorloper van Vermeer* (16 februari – 29 mei) aandacht aan de raadselachtige 17de-eeuwse genreschilder Jacob Vrel, die vroeger vaak verward is met zijn beroemde Delftse tijdgenoot, met wie hij zijn initialen deelde. We toonden zijn herontdekking en zijn rol als voorloper van bekende schilders als Pieter de Hooch en Johannes Vermeer. Na de presentatie in het Mauritshuis reisde de tentoonstelling naar de Fondation Custodia – Collectie Frits Lugt in Parijs.

Herdenkingen Slavernijverleden

In 2023 was het 150 jaar geleden dat de slavernij is afgeschaft. Dit is voor ons museum een zeer belangrijk thema, gezien de grote stempel op het slavernijverleden van Brazilië van onze naamgever Johan Maurits in zijn rol als gouverneur van Nederlands-Brazilië. In de zomer stonden we hier uitgebreid bij stil met een divers programma dat aansloot bij de lokale en landelijke herdenkingen. We zijn ontzettend blij dat al deze activiteiten zeer goed werden bezocht.

Roofkunst

De tentoonstelling *Roofkunst – 10 verhalen* (14 september – 7 januari 2024) sloot het jaar af. In samenwerking met kunstenaarsduo Jongsma + O'Neill vertelden we 10 verhalen over gestolen objecten uit drie periodes: de kunstroof door

Franse revolutionairen in 1795, door nazi's gestolen kunst van Joodse eigenaren en koloniale roofkunst. We brachten deze verhalen in verband met de geschiedenis van het Mauritshuis en het Humboldt Forum in Berlijn, onze tentoonstellingspartner.

Rijk inhoudelijk jaar

Dit gevarieerde tentoonstellingsprogramma vond plaats naast reguliere activiteiten, zoals symposia, lezingen, diners, reizen en bijeenkomsten met onze steunstichtingen, sponsors en fondsen. Het rijke inhoudelijke jaar werd bovendien afgetopt met een programmering die is ontwikkeld met onze vaste partner NN Group. Er verschenen twee nieuwe nummers voor het muziekproject *Bekijk het Mauritshuis met je oren*, en we ontwikkelden drie uitverkochte *Maurits&*-edities met publiek dat doorgaans niet zo vaak bij ons op bezoek komt.

Organisatie

In ons vorige jaarverslag schreven we dat we de organisatorische basis van het museum in 2023 wilden versterken. We zijn dan ook verheugd dat Arnoud van Dommele per 1 september is aangesteld als de nieuwe zakelijk directeur. Hij dook de laatste maanden van het jaar vol enthousiasme in de bedrijfsmatige kant van het museum. Met name de versterking van HR, beveiliging en financiën is al veel extra aandacht gegeven, een traject dat in 2024 wordt voortgezet.

In 2023 hadden we veel blijde bezoekers en een hooggewaardeerde programmering. Zo bleek onder andere uit Google Review met het hoge cijfer van 4,7, waarbij een 5 het hoogst haalbare is. Een resultaat en waardering om bijzonder trots op te zijn. Met ons team toegewijde en kundige collega's gaan wij dan ook vol vertrouwen het komend jaar tegemoet.

Tot ziens in het Mauritshuis!

Martine Gosselink, algemeen directeur
Arnoud van Dommele, zakelijk directeur

Voorwoord Raad van Toezicht

Wie in juli 2023 het NN North Sea Jazz festival in Rotterdam bezocht, hét festival voor liefhebbers van jazz en andere avontuurlijke muziekgenres, heeft ongetwijfeld het mini-Mauritshuis gezien en alle nummers kunnen horen uit het project *Bekijk het Mauritshuis met je oren*. De meest recente toevoeging was *Landing Soft* dat Latanya Alberto maakte over het plafond van Ger Lataster in de trapzaal van het Mauritshuis. Geweldig om haar warme stem en poëtische tekst daar te horen. Het is voor mij een voorbeeld van de vele creatieve manieren waarop het museum zich ook in 2023 midden in de maatschappij heeft weten te plaatsen. NN Group, bedankt voor de organisatie hiervan!

Positieve reuring

Positieve reuring. Dat zijn de woorden die het Mauritshuis in 2023 kenmerkten. Bezoekers wisten het museum volop te vinden, dankzij onze eigen programmering, de enorme aandacht voor Vermeer vanwege de grote tentoonstelling in het Rijksmuseum en het aantrekken van de komst van dagjesmensen en toeristen. *My Girl with a Pearl* in de Vermeerzaal, de presentatie met zes nieuwe ‘Vermeer’ schilderijen in de foyer en uiteraard onze tentoonstellingen *Vrel, voorloper van Vermeer* in het voorjaar en *Roofkunst - 10 verhalen* in het najaar, trokken nationaal en internationaal veel aandacht van pers en publiek.

Bezoekersaantallen

We rekenden op 390.000 bezoekers, maar het werden er 451.000. Opgeteld bij degenen die een kaartje kochten voor de Galerij Prins Willem V kwamen we uit op een eindtotaal van 468.000 bezoekers. Het is vooral goed te zien dat de doelgroep in de leeftijd tot 25 jaar weer is gegroeid, een leeftijdscategorie die doorgaans niet eenvoudig is te verleiden tot een museumbezoek. Dat betekende natuurlijk mooie inkomsten uit de kaartverkoop, maar een gunstig gevolg van dit alles was ook dat de winkel en de Brasserie Mauritshuis buitengewoon goed draaiden. Het was al met al ook financieel een geslaagd jaar voor het museum.

Bijzondere samenwerkingen

In 2023 zochten veel nieuwe partijen, van particulieren tot bedrijven en collega-musea, een samenwerking met het Mauritshuis. Zo ging het museum een meerjarige verbintenis aan met familiebedrijf Lely voor onderzoek naar en restauratie van *De stier* van Paulus Potter. Het project *PotterKijkers* startte in maart 2024 en de bijbehorende tentoonstelling staat voor 2027 gepland. HP Inc. Benelux werd onze nieuwe Creative Digital Project Partner. Deze wereldwijde leider in technologie leverde voor *Roofkunst - 10 verhalen* een aantal *workstations* waarmee bezoekers via *virtual reality* de geschiedenis van een geroofd object konden beleven. Het was een groot compliment dat toenmalig staatsecretaris Gunay Uslu deze tentoonstelling prees vanwege het sterke innovatieve karakter en de moed dit onderwerp als zodanig te presenteren.

Ondersteuning

Zowel het bestuur als de Raad van Toezicht zijn trots op deze nieuwe samenwerkingen en we zijn dankbaar voor de bestendige relaties met onze trouwe steunpartners: de ledenorganisaties Stichting Vrienden van het Mauritshuis, Stichting de Johan Maurits Compagnie, American Friends of the Mauritshuis en Dutch Masters Foundation. Onze programmering was niet mogelijk zonder de zeer gewaardeerde ondersteuning van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, NN Group, de VriendenLoterij, Vereniging Rembrandt en vele andere fondsen, sponsors en nieuwe particuliere gevers die zich in 2023 aan het Mauritshuis committeden. Een prachtig teken van vriendschap was de ontvangst op 17 mei van *Werveling/Whirl of Life* van kunstenaar Bibi Smit, een lichtinstallatie geschonken door Stichting Vrienden van het Mauritshuis vanwege het 200-jarig jubileum in 2022.

Nieuwe voorzitter

Vanwege het aflopen van haar achtjarige termijn nam mijn voorganger Lokke Moerel in juni afscheid als voorzitter van de Raad van Toezicht. Na jaren als vicevoorzitter te hebben gefunctioneerd, heb ik nu haar positie mogen overnemen. We danken Lokke voor haar onvermoeibare inzet voor het museum en de prachtige resultaten die de afgelopen acht jaar zijn behaald.

Mede namens de collega's uit de Raad van Toezicht dank ik ook alle vrijwilligers, medewerkers en leidinggevenden van het Mauritshuis. Dankzij hun tomeloze inzet en toewijding hebben onze bezoekers en partners opnieuw een mooi Mauritshuisjaar kunnen beleven. Het enthousiasme waarmee gewerkt wordt, wekt de terechte verwachting dat het Mauritshuis ook in de komende jaren zich herkenbaar, vernieuwend, verbindend en prikkelend zal weten te manifesteren!

Ila Kasem (voorzitter Raad van Toezicht)

Je thuis voelen

We zijn gastvrij; onze bezoeker komt op de eerste plaats. We verdiepen ons in de bezoeker, we doen ons best de bezoeker te begrijpen en in te spelen op zijn behoeften.

Raken & inspireren

Door middel van interactie brengen we een verbinding tot stand tussen de bezoeker en onze collectie.

Reflectie & verbeelding

In ons museum kom je in aanraking met andere levensvisies, gewoonten en tijden. We vergelijken deze met het nu en dagen de bezoeker uit hierover na te denken.

Algemeen

Achtergrond

Het Mauritshuis is één van de topmusea in Nederland en huisvest een wereldberoemde collectie Nederlandse 17de-eeuwse schilderkunst. De collectie bestaat uit ongeveer 850 objecten die we tentoonstellen in twee historische gebouwen: het Mauritshuis en Galerij Prins Willem V. Een 17de-eeuws stadspaleis aan het Plein in Den Haag, gebouwd in opdracht van naamgever Johan Maurits van Nassau-Siegen, en een galerij aan het Buitenhof, gesticht door Stadhouders Prins Willem V. Eén huis, twee gebouwen, een befaamde collectie, een authentieke geschiedenis, gelegen in het hart van het historische en politieke centrum van Nederland.

Maatschappelijke doelstelling, missie, visie

Maatschappelijke doelstelling

Het Mauritshuis verbindt het heden met het verleden, en duidt de impact hiervan vanuit kunsthistorisch, wetenschappelijk en educatief perspectief. Ons museum kent een doorlopende dialoog met een zo divers mogelijk publiek – zowel nationaal als internationaal – en draagt bij aan actuele thema's en het maatschappelijk debat. De collectie is hierbij het uitgangspunt en het museum plaatst deze met uiteenlopende (maatschappelijke) partners in een context van wisselende thema's en perspectieven.

De maatschappelijke doelstelling is in het verlengde van de missie en visie ontwikkeld en biedt het bestuur en de Raad van Toezicht een kader voor strategie, beleid en uitvoering, en geeft aan hoe we ons wensen te verhouden tot de continu in ontwikkeling zijnde samenleving. Het museum weegt daarbij de artistieke en zakelijke belangen zorgvuldig en evenwichtig af, evenals die van de interne en externe belanghebbenden.

Missie & visie

De missie van het Mauritshuis is dat iedereen zich in ons huis thuis voelt en dat je er wordt geraakt en geïnspireerd. Ons museum hangt vol met topstukken van grote meesters die we benaderen via menselijke en persoonlijke verhalen waarin bezoekers zich kunnen herkennen.

Menselijk en meesterlijk

Zoals Rembrandt, Rubens en Vermeer uitblonden in schilderen, zo willen wij uitblinken in gastvrijheid. We doen er alles aan om je welkom te laten

voelen in ons museum. Het Mauritshuis is een plek waar iedereen zichzelf mag zijn. We organiseren rondleidingen waarin we de tijd nemen voor jouw bevindingen. We staan open voor discussie en gaan moeilijke onderwerpen niet uit de weg. Regelmatig nodigen we muzikanten, sporters en kunstenaars uit om onze collectie vanuit hun perspectief te belichten. We blijven altijd op zoek naar nieuwe manieren om onze schilderijen onder de aandacht te brengen. Of dit nu is via *augmented reality* of met behulp van bijvoorbeeld geur of geluid. Dit alles omdat onze collectie het verdient gezien te worden.

Algemene gegevens

Statutaire naam

Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis

Adres

Plein 29, 2511 CS, Den Haag

Kamer van Koophandel

41158856

Datum oprichting

in mei 1920 werd de staat eigenaar,
in januari 1822 was de opening voor publiek.

Laatste statutenwijziging

14 februari 2020

URL/internet adres

www.mauritshuis.nl

Informatie

info@mauritshuis.nl

Telefoon

+31 (0)70 302 34 56

Het Mauritshuis is grote dank verschuldigd aan al zijn begunstigers

Met dank aan

Founding partner

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Hoofdpartners

VriendenLoterij
NN Group

Domeinpartner

Lely

Creative Digital Project Partner

HP

Tentoonstelling- en programmabegunstigers

My Girl with a Pearl

De presentatie My Girl with a Pearl (#mygirlwithapearl) werd mogelijk gemaakt door NN Group en Stichting de Johan Maurits Compagnie.

Vrel, voorloper van Vermeer

Mede tot stand gekomen met steun van Stichting Vrienden van het Mauritshuis, het Mondriaan Fonds, de VriendenLoterij, Stichting de Johan Maurits Compagnie, het Prins Bernhard Cultuurfonds, en M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting.

Roofkunst - 10 verhalen

Roofkunst is mede mogelijk gemaakt door Stichting Vrienden van het Mauritshuis, de VriendenLoterij, Fonds De Opzet, het Mondriaan Fonds, HP, NN Group, Dutch Masters Foundation, en Stichting de Johan Maurits Compagnie.

Museum Murals

Mogelijk gemaakt door de deelnemers van de VriendenLoterij.

Presentatie Who's that Girl

Gerealiseerd dankzij ondersteuning van Canon Production Printing (CCP), de Technische Universiteit Delft (TUD), Hirox en Stichting de Johan Maurits Compagnie.

Steunstichtingen

American Friends of the Mauritshuis
Dutch Masters Foundation
Stichting de Johan Maurits Compagnie
Stichting Vrienden van het Mauritshuis

Particuliere begunstigers

Ernst Nijkerk Fonds
Fonds De Opzet
De heer H.B. van der Ven
De heer C.J. Kroese
De heer en mevrouw van Cleeff
De heer Vogel
De heer Dijkmeester
& zij die anoniem wensen te blijven

Bijdragen van fondsen voor onderzoeken en aankopen

VriendenLoterij
Gieskes–Strijbis Fonds
Mondriaan Fonds
De firma Accuracy (Sponsoring in kind: leverde eerste ondernemingsplan voor een mogelijke verbouwing van de Galerij Prins Willem V) & zij die anoniem willen blijven

Bloemen

Stichting de Johan Maurits Compagnie

Haalbaarheidsstudie verbouwing Galerij Prins Willem V (2023–2024)

Stichting de Johan Maurits Compagnie

Project materiaaltechnisch onderzoek Bestandcatalogus Stillevens (2022–2024)

Stichting de Johan Maurits Compagnie

Groenvoorziening (10 bloembakken) Voorplein

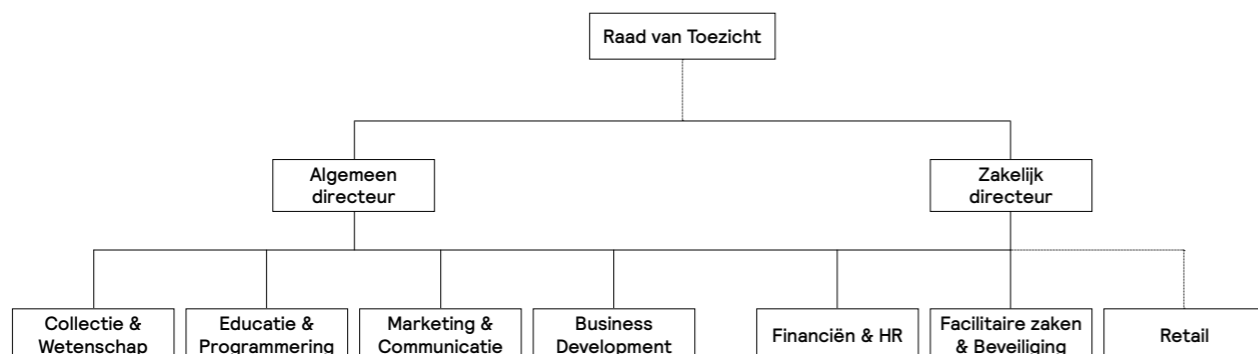
Stichting de Johan Maurits Compagnie

Fullbright Fellowship restauratie-atelier

American Friends of the Mauritshuis

Governance

Organogram

Bestuur

Het bestuur bestaat uit twee directeuren met ieder een eigen portefeuille. Ze zijn statutair gelijk en hebben de dagelijkse leiding over het Mauritshuis.

Het bestuur bestaat uit de volgende leden:

- Martine Gosselink (algemeen directeur)
- Arnoud van Dommele (zakelijk directeur)

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht adviseert en ondersteunt het museum bij de uitvoering van de lange termijnstrategie en ziet toe op de resultaten. De leden zijn per 15 december 2023:

- Ila Kasem, voorzitter
- Rob Lelieveld, vicevoorzitter
- Siela Ardjosemito
- Ben van Doesburgh
- Vaishali Sachdev
- Manfred Sellink

Per 4 juni 2023 heeft Lokke Moerel afscheid genomen als voorzitter.

Intern/extern

Ondernemingsraad

Doel: Komt op voor de belangen van het personeel, denkt mee en adviseert over bedrijfseconomische en sociale onderwerpen.

Aantal leden: 6

Voorzitter: Mike van der Steenhoven

Raad van Advies

Doel: De Raad van Advies bestaat uit creatieve denkers buiten onze organisatie die gevraagd en ongevraagd advies geven en ons scherp houden.

Leden in 2023:

- Hafida Abahai
- Kiza Magendane
- Eppo van Nispen tot Sevenaer

Gedragcodes

Wij streven altijd naar een consciëntieuze omgang met personeel, publiek en relaties. Maar dienstverlening is en blijft mensenwerk. Er kunnen onbedoeld fouten worden gemaakt. Om deze zo goed mogelijk te behandelen en op te lossen hanteert het Mauritshuis een aantal codes en (klachten) regelingen:

- Gedragscode
- Klachtenreglement
- Klokkenluidersregeling
- Vertrouwenspersoon
- Privacyreglement

Klachten over de organisatie of medewerkers kunnen schriftelijk worden voorgelegd aan de klachtencommissie. Deze commissie bestaat uit een vertegenwoordiger namens de werknemers via een lid van de OR, een vertegenwoordiger namens de directie en een externe derde. In 2023 6. Er zijn geen meldingen van grensoverschrijdend gedrag geweest in 2023. Er is ook geen gebruikgemaakt van de zogenaamde Klokkenluidersregeling.

Codes en richtlijnen

We hanteren de volgende codes en richtlijnen:

- Governance Code Cultuur
- Nalaten aan cultuur
- Fair Practice Code
- Code Diversiteit & Inclusie
- Richtlijn RJ-640

Belanghebbenden

Mauritshuis partnerstrategie

In 2022 was de nieuwe partnerstrategie van het Mauritshuis ingezet. Deze hebben we voortgezet in 2023 en zal ook in de komende jaren leidend zijn voor het invullen van onze eigen wensen. Wij gaan ervan uit dat we een aantrekkelijk podium kunnen bieden aan verschillende merken om gezamenlijk nieuwe doelgroepen te bereiken, ook buiten de muren van het museum. Het Mauritshuis is immers een verhalenchatkist met geweldige kansen voor merkeigenaren, een platform om doelgroepen te verbinden en een sterk middel om een divers publiek te activeren. We streven naar samenwerking met toppartners, partners op het gebied van uiteenlopende domeinen (zoals techniek/innovatie, schoonheid/esthetiek, educatie en inclusie) en mediapartners. In onze werkwijze staat het woord harmonie centraal. In een verdeelde en steeds meer polariserende maatschappij willen wij samen met bekende merken een verbindende rol spelen.

Ons publiek

We heten iedereen welkom die ons museum bezoekt. Voor al het publiek ontwikkelen we een diverse programmering met veel verschillende soorten activiteiten.

Medewerkers

Het team van het museum bestaat uit medewerkers in vaste dienst, ingehuurde rondleiders en museumdocenten en ingehuurde medewerkers voor de servicebalie en beveiliging. De museumwinkel en de informatiebalie draaien grotendeels op vrijwilligers. De museumhoreca Brasserie Mauritshuis wordt uitgerust door Vermaat Groep.

Lokale en landelijke overheid

Overheidsorganisaties waarmee wij te maken krijgen in ons werk, als opdrachtgever, samenwerkingspartner of vanuit onze rol als belangenbehartiger.

Hoofdpartners

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is onze *founding partner*. Het Mauritshuis heeft daarnaast twee hoofdpartners: NN Group en de VriendenLoterij.

Fondsen

Private en publieke fondsen geven financiële steun aan eenmalige activiteiten, zoals tentoonstellingen, onderzoeksprojecten, of bijzondere programmering.

Steunstichtingen

Particulieren ondersteunen het Mauritshuis via een van onze vier steunstichtingen: Stichting Vrienden van het Mauritshuis, Stichting de Johan Maurits Compagnie, American Friends of the Mauritshuis en Dutch Masters Foundation, gevestigd in het Verenigd Koninkrijk. Deze steunstichtingen dragen op basis van projectaanvragen bij aan zaken die niet uit de reguliere subsidie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap kunnen worden bekostigd. De steunstichtingen opereren als zelfstandige entiteiten.

Particulieren/legaten

Voor particulieren die het Mauritshuis rechtstreeks willen ondersteunen zijn een periodieke schenking, een legaat of een Fonds op Naam aansprekende geefmogelijkheden. Directe giften worden veelal besteed aan educatie, onderzoek en wetenschappelijke projecten. Het Mauritshuis is aangesloten bij het landelijke platform Nalaten aan cultuur en participeert hierin actief, onder meer met media-uitingen en contacten met notariskantoren.

Licensing partners

In samenwerking met partners in het bedrijfsleven ontwikkelt het Mauritshuis producten voor de eigen museumwinkel en voor verkoopmogelijkheden buitenshuis.

Trade partners

In samenwerking met reisorganisaties ontwikkelt het Mauritshuis programma's om bezoekers uit de USA, Japan en andere Aziatische landen een aangenaam en goed georganiseerd bezoek te kunnen bieden.

Events

Partijen uit het bedrijfsleven en de publieke sector kunnen bijeenkomsten organiseren in onze vergaderfaciliteiten.

Leveranciers

Onze leveranciers van producten, goederen en diensten.

Manhattan Masters

2023 begon met het laatste cadeau dat we ons publiek hadden aangeboden in het jubileumjaar 2022, waarin we grootschalig hadden gevierd dat het precies twee eeuwen geleden was dat het Mauritshuis opende als museum. Nog tot 15 januari was de tentoonstelling *Manhattan Masters* te zien, waarbij we tien schilderijen van Hollandse meesters als Rembrandt, Frans Hals en Johannes Vermeer uit The Frick Collection in New York toonden. Voor het eerst in zijn bestaan leende dit Amerikaanse museum deze kunstwerken uit aan een Europees museum.

Het was een presentatie die zich richtte op topstukken uit de kunstgeschiedenis. De schilderijen voelden zich goed thuis tussen onze eigen meesterwerken. Het meest indrukwekkende werk van de tentoonstelling, het *Zelfportret* van Rembrandt uit 1658, staat in ons geheugen gegrift als magistraal, meesterlijk en ... *in every inch a king*, zoals oud museumdirecteur Abraham Bredius het schilderij ooit eens treffend omschreef. Rembrandt schilderde zijn beeltenis tientallen keren, maar dit zelfportret wordt door kenners gezien als het meest indrukwekkend. Gelukkig dacht ons publiek er net zo over.

Op de valreep hadden we nog bijzonder bezoek aan de tentoonstelling. Een uniek begin van 2023 was namelijk een ontbijt in het museum met bewindslieden uit het toenmalige kabinet, dat aansluitend een rondleiding kreeg over de jubileumtentoonstelling. De ministers en staatssecretarissen vergaapten zich aan de meesterwerken uit de 17de-eeuwse Nederlandse schilderkunst, ook voor hen een mooie aftrap van het nieuwe jaar.

Het Vermeerjaar 2023

Je kan het niet hebben gemist afgelopen jaar. Na de laatste uiterst succesvolle Vermeer-tentoonstelling in het Mauritshuis in 1996, stond de Delftse meester in 2023 in het Rijkmuseum centraal. Van 10 februari tot en met 4 juni waren er 28 werken van Vermeer te zien, afkomstig uit museumcollecties van over de hele wereld.

Nog nooit waren er zoveel Vermeers bij elkaar gebracht. Je kon geen krant openslaan of geen *feed* openen, en deze *blockbuster* en de Vermeer-gekte eromheen kwam wel voorbij. De tentoonstelling kreeg vrijwel unaniem lovende recensies en had 650.000 lyrische bezoekers (behalve degenen die het echt te druk vonden in de museumzalen).

Na een eerdere afwijzing, hebben we toch besloten het *Meisje met de parel* naar Amsterdam te laten gaan. Dat was een moeilijke afweging, want het schilderij is natuurlijk de *postergirl* van ons museum, een internationale publiekstrekker. Maar een Vermeer-tentoonstelling zonder ons Meisje, is eigenlijk geen Vermeer-tentoonstelling. We besloten haar daarom niet de volledige periode uit te lenen, maar voor in totaal 8 weken. Zo zou ze op 1 april weer terug zijn voor begin van het voor ons belangrijke toeristenseizoen, gekoppeld aan het 'bollenseizoen' dat eind maart begint. Onze andere twee werken van Vermeer, *Gezicht op Delft* en *Diana en haar Nimfen*, leenden we wel voor de volledige tentoonstellingsperiode.

Het onderzoek voor deze tentoonstelling is gedaan in een nauwe samenwerking tussen het Rijksmuseum, het Mauritshuis en de Universiteit van Antwerpen. Zeven schilderijen van Vermeer in Nederlands bezit zijn diepgaand doorgelicht, wat een schat aan nieuwe informatie heeft opgeleverd over het kunstenaarschap van Vermeer, zijn artistieke keuzes en het maakproces van zijn schilderijen. Het wetenschappelijke team van het Mauritshuis, bestaande uit zowel restauratoren als conservatoren, nam deel aan het tweedaagse Vermeer-symposium in het Rijksmuseum en een aantal van hen schreef mee aan de catalogus.

De nieuwe Vermeer

Heel Nederland heeft vorig jaar wel gehoord van het tv-programma *De Nieuwe Vermeer*, op zondagavond uitgezonden op Omroep MAX. Hierin maakten professionele kunstenaars en creatievelingen naar aanleiding van zes nieuwe versies van in de loop der eeuwen 'verdwenen' schilderijen van Vermeer.

In het programma werkten de makers onder toezicht van een aantal specialisten. De schilders kregen begeleiding van onze eigen restaurator én Vermeer-kenner Abbie Vandivere. Toen Abbie werd gevraagd om samen met hoofd schilder- en beeldhouwkunst van het Rijksmuseum Pieter Roelofs deze rol te vervullen, was ze meteen enthousiast. Het programma bood een prachtige kans om technisch onderzoek op een toegankelijke manier te delen met een groot publiek.

De schilders moesten voor *De Nieuwe Vermeer* werken in de stijl van de beroemde meester. Verschillende lessen en *masterclasses* hielpen ze hierbij op weg. Ook brachten ze een bezoek aan het restauratieatelier van het Mauritshuis. Hier leerden de kandidaten meer over de technieken van 17de-eeuwse schilders, zoals het opspannen van doeken, de gronderingslagen en het kleurgebruik. Ook bestudeerde onze restaurator de werken van de kandidaten met apparatuur waarmee normaal gesproken het *Meisje met de parel* wordt onderzocht.

De zes winnende kunstwerken van de 'meesterschilders' waren van 20 maart tot en met 4 juni te zien in de foyer van het Mauritshuis.

Who's that Girl?

...oit kwamen we zo dichtbij Vermeers *Meisje met de parel*. Een internationaal team van wetenschappers deed ontdekkingen met behulp van de nieuwste technologieën. De spannendste resultaten hier zien én aanraken.

...efore have we been able to get so close to Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*. An international team of scientists made discoveries using state-of-the-art technologies. You can see – and touch – some of their most exciting findings here.

...ie is tot stand gekomen in samenwerking met ...
...on was created in collaboration with ...
...on Printing ...
...yfel

Who's that Girl?

Quién es esa niña? Who's that Girl?, zong Madonna keer op keer in het refrein van haar megahit uit 1987. Dat is een vraag die we ons in het Mauritshuis ook vaak stellen over Vermeers *Meisje met de parel*. Een raadselachtig schilderij, dat nog steeds vele vragen oproept. Wie is dit meisje? Hoe heeft Johannes Vermeer haar gemaakt? En is het schilderij veranderd sinds het ruim 350 jaar geleden zijn atelier verliet?

Onder leiding van ons restauratieatelier deed een internationaal team van wetenschappers technisch onderzoek naar het *Meisje met de parel*. De resultaten zijn nog tot in het najaar 2024 te zien in de presentatie *Who's that Girl?* in de foyer van het museum. Een film toont hoe het schilderij er waarschijnlijk uit zag toen Vermeer net klaar was. In glazen potjes met gekleurde poederige inhoud geven we bezoekers een beeld van de pigmenten die Vermeer gebruikte, waaronder loodwit uit Engeland, cochenille-luis uit Mexico en lapis lazuli uit Afghanistan.

Om onze bezoekers dichterbij Vermeer te brengen besloten we het Meisje tot enorme proporties uit te vergroten. Vanaf juni 2023 was in onze foyer een 100 keer uitvergrote 3D-print van het schilderij te zien, het resultaat van een combinatie van verschillende technieken: microscopie (hoog-resolutie 3D digitale-microscopie van Hirox), 3D-printing (*elevated printing technology* van Canon) en computerwetenschap (TU Delft). Je kon prachtig zien dat de beroemde parel een illusie is, een meesterlijk detail van twee simpele verfstroken. Je zag de transparante blauwe lagen in haar hoofddoek, de glinstering in haar oog en het vocht op haar lippen. Naast kijken mocht je ook voelen: het reliëf van het verfooppervlak voelde aan als een echt 'landschap'.

Een leuke bijvangst was dat het giga-Meisje de beste *selfie-spot* is geworden die het museum zich had kunnen wensen.

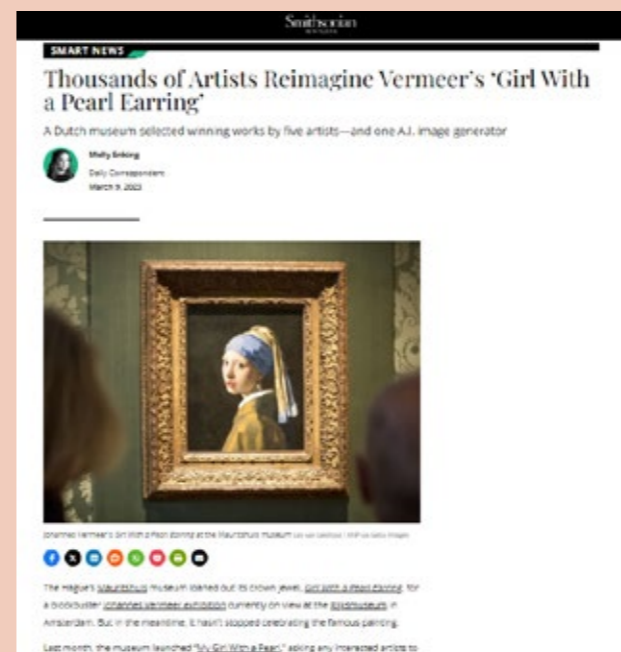
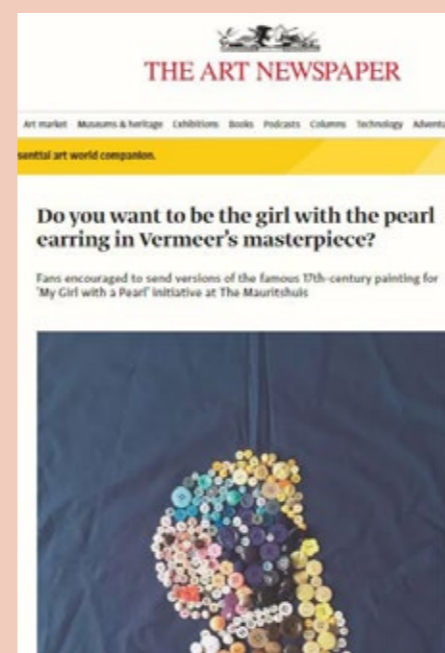
#mygirlwithapearl

Je kijkt je ogen uit als je *scrollt* door #mygirlwithapearl, de Instagrampagina waar mensen uit de hele wereld hun versie van het *Meisje met de parel* deelden. Want wat was het geval? In 2023 ging het Meisje tijdelijk naar de Vermeer-tentoonstelling in Amsterdam. Het stelde het museum voor een grote uitdaging. Wat moesten we doen met de lege muur waar normaal onze publiekstrekker hing?

In november 2022 hadden we daarom een oproep gedaan: creëer jouw eigen *Meisje* en maak kans om tijdens haar afwezigheid op háár plek in de Vermeerzaal te hangen. Die oproep bracht een explosie aan creaties van liefhebbers teweeg en bewijst maar weer dat het Meisje van iedereen is. Wat een resultaat, wat een creativiteit en diversiteit! We ontvingen maar liefst 3.482 inzendingen: schilderijen, tekeningen, foto's, gebreide of gekleide figuren en vele andere kunstvormen. Werken van amateurs en professionele kunstenaars. Van kinderen, alleen of met de hele klas. Van opa's en oma's. Van punnikers, *artificial designers* en fotografen. Van Argentinië tot Iran. Het was indrukwekkend en hartverwarmend: ons Meisje inspireert over de hele wereld.

De 170 meest bijzondere creaties lieten we zien in een *loop* op de plek waar Vermeers schilderij normaal hangt, in een exacte replica van de originele lijst. Ook werden vijf werken vergroot afgedrukt en gepresenteerd op de gebruikelijke wand van Vermeers *Gezicht op Delft*, want ook die was in Amsterdam.

Onze oproep aan het publiek heeft fantastische inzendingen opgeleverd, maar genereerde bovendien meer *free publicity* dan alle tentoonstellingen uit het verleden. Het was een feest, ook omdat veel inzenders uit bijvoorbeeld Canada, de Verenigde Staten of Duitsland zélf kwamen kijken naar de publieke presentatie van hun versie van het *Meisje met de parel*.

Vrel, voorloper van Vermeer

Te midden van alle Vermeer-dynamiek verrasten we ons publiek van 16 februari tot en met 29 mei met een kleine maar fijne tentoonstelling over de aan Vermeer gerelateerde kunstenaar Jacob Vrel. Bijna iedere kunstliefhebber kent de verstilde binnenhuizen en dat ene straatje van de beroemde Delftenaar. Maar slechts weinigen weten dat Jacobus Vrel (werkzaam c. 1640-1660) dit soort voorstellingen al maakte vóórdat het eerste meesterwerk van Vermeer zijn atelier verliet. In de tentoonstelling *Vrel, voorloper van Vermeer* deelde het Mauritshuis het verhaal achter deze mysterieuze schilder.

Jacobus Vrel werkte in Oost-Nederland. Zo'n 50 schilderijen zijn met zekerheid van zijn hand: straat-taferelen met figuren en intieme, verstilde taferelen binnenshuis. We lieten de 13 beste zien. Vrel wordt door zijn bijzondere genrevoorstellingen gezien als één van de voorlopers van bekende schilders als Pieter de Hooch en Johannes Vermeer.

Johannes Vermeer en Jacobus Vrel schilderden dezelfde onderwerpen en deelden dezelfde initialen: "JV". Lange tijd stonden sommige schilderijen van Vrel op naam van zijn beroemde tijdgenoot. Soms is zelfs Vrels signatuur vervalst tot die van Vermeer. Twee werken uit de tentoonstelling zijn als 'een Vermeer' gekocht in 1888. Hoe groot zou de teleurstelling zijn geweest toen ze erachter kwamen?

Drie musea bundelden voor deze tentoonstelling hun krachten: de Alte Pinakothek - Bayerische Staatsgemäldesammlungen in München, de Fondation Custodia - Collectie Frits Lugt in Parijs en het Mauritshuis. Om meer te weten te komen over deze raadselachtige schilder hebben we gezamenlijk een internationaal onderzoeksproject verricht. De bevindingen zijn gedeeld in een monografie over Jacob Vrel, die voorafgaand aan de tentoonstelling is verschenen.

Informational text panel for the first painting.

Informational text panel for the second painting.

Informational text panel for the third painting.

Jefrel.

JVB.

JVREL

J

Jacobus
vrel.

JVREL

J

J

J.

JV.

Jefrel.

JVB.

Herdenkingsjaar Slavernijverleden

Al jaren organiseren we in ons museum rond 1 juli, tijdens *Keti Koti*, activiteiten rondom het Nederlandse slavernijverleden. Wij vinden dit ontzettend belangrijk omdat Johan Maurits van Nassau-Siegen (1604-1679), de naamgever van het gebouw waarin het museum is gevestigd, een belangrijke rol speelde in de Trans-Atlantische slavenhandel. 2023 was een uitzonderlijk jaar voor dit thema, want het was 150 jaar geleden dat slavernij werd afgeschaft in de toenmalige koloniën van het Koninkrijk der Nederlanden. In dit jaar heeft Jan van Zanen, de burgemeester van Den Haag, zijn excuses uitgesproken voor het koloniale verleden in zijn stad. Iets later volgde de historische toespraak van Koning Willem-Alexander over dit onderwerp.

Het Mauritshuis wil het bewustzijn van dit verleden vergroten en de dialoog erover verder brengen. In juni en juli organiseerden we daartoe in samenwerking met Frank Kanhai een reeks *Anton de Kom-wandelingen*, waarbij we langs leef- en werkplekken van de Surinaamse schrijver en verzetsstrijder Anton de Kom wandelden en tegelijk verhalen vertelden over de historie van het Mauritshuis. De wandelingen werden steeds populairder: de eerste startte met 28 deelnemers en bij de laatste liepen 76 mensen mee. In samenwerking met het Nationale Theater hebben we rondleidingen gefaciliteerd rondom het slavernijverleden in Den Haag.

Premier Mark Rutte sprak in juni in het museum met 14 scholieren over dit onderwerp en nam van de Kindercorrespondent een enquête in ontvangst over hoe kinderen in Nederland denken over slavernij. Op 29 juni werd door 10 Haagse organisaties voor de eerste keer een herdenking slavernijverleden gehouden bij het Mauritshuis. Deze kranslegging werd in samenwerking met het Haags Historisch Museum en Comité 30 juni-1 juli georganiseerd. Franc Weerwind, toenmalig Minister voor Rechtsbescherming, hield hierbij een indrukwekkende en persoonlijke toespraak over gedeeld verleden en gezamenlijke toekomst.

Op 1 juli vierden we in een volle Nassauzaal een onvergetelijke *Keti Koti* dialoogbijeenkomst in aanwezigheid van toenmalig staatssecretaris Gunay Uslu, waarbij we in *live* verbinding stonden met de Nationale Herdenking. Op 17 augustus organiseerde het NiNsee, Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis, de jaarlijkse *Tula Lezing* in het Mauritshuis. Ruim 130 bezoekers luisterden geboeid naar de boodschap van vrijheid, gelijkheid en rechtvaardigheid gebracht door Suzy Römer.

Roofkunst – 10 verhalen

In de tentoonstelling *Roofkunst – 10 verhalen* (14 september – 7 januari 2024) werden bezoekers meegenomen in verhalen rondom roofkunst uit drie periodes: koloniale roofkunst, de kunstroof door Franse revolutionairen in 1795 en door nazi's gestolen kunst van Joodse eigenaren. Tien *case-studies* vertelden over het verleden en de toekomst van objecten uit de collecties van het Mauritshuis, drie Berlijnse musea (Ethnologisches Museum, Stadtmuseum, Gipsformerei) en het Musée des beaux-arts de Rennes (Frankrijk). Naar verwachting opent in het voorjaar van 2024 de tentoonstelling in het Stiftung Humboldt Forum im Berliner Schloss in Berlijn.

De afgelopen jaren is het thema roofkunst erg actueel geworden. Tot niet zo heel lang geleden was het volstrekt vanzelfsprekend om geroofde voorwerpen uit voormalige koloniën in Europese musea te tonen of te bewaren. Daar denken musea nu veel kritischer over na. Moet je dit soort voorwerpen teruggeven aan de landen van herkomst? Als je het teruggeeft, hoe doe je dat en wanneer? Alles tegelijkertijd of in delen? Aan de staat, aan persoonlijke erfgenamen, of aan het gebied waaruit het geroofd is? Hoe belangrijk is herkomstonderzoek en samenwerking met experts uit de herkomstlanden? De tentoonstelling gaf geen pasklare antwoorden, maar wilde een katalysator zijn voor een scherp debat over deze actuele vragen.

De bezoeker kwam bij *Roofkunst – 10 verhalen* in aanraking met drie groepen authentieke objecten en replica's. Kunstenaarsduo Jongsma + O'Neill toonde met drie *virtual reality experiences* en drie video-installaties hoe de geschiedenis vandaag de dag doorwerkt.

Het gesprek ging verder tijdens een aantal instaprondeleidingen en *MauritsTalks*-middagen. Op de eerste dag van een tweedaags internationaal symposium gaven academici, museumprofessionals en betrokkenen uit herkomstlanden lezingen over het onderwerp. De tweede dag was voor dialoog met alle deelnemers via kleinere *break-out* sessies, waarin technologische oplossingen, de dekolonisatie van museale collecties en de positionering in een gepolariseerd debat aan de orde kwamen.

Museum Murals

Ons jubileum in 2022 vierden we met een reeks projecten die in het teken stonden van 200 jaar inspiratie. Heel geslaagd was *Mauritshuis Murals*, waarbij vijf *street art* kunstenaars uit binnen- en buitenland zich lieten inspireren door vijf schilderijen uit de collectie van het museum. Het resultaat was een serie enorme en kleurrijke muurschilderingen op verschillende muren in Haagse wijken.

Het succes van dit project smaakte naar meer. Hoe zou het zijn als héél Nederland voorzien wordt van indrukwekkende *street art*, geïnspireerd op al die bijzondere kunst in Nederlandse musea? De VriendenLoterij ondersteunde dit initiatief vol enthousiasme, met als doel nieuwe doelgroepen te bereiken en kunst toegankelijk(er) te maken. En zo is *Museum Murals* geboren.

We waren in 2023 al druk met de voorbereidingen van dit landelijke *street art* project. In 2024 maken 20 *street artists* op 20 muren door heel Nederland een nieuw kunstwerk, geïnspireerd op een schilderij, object of verhaal uit de collecties van 20 verschillende musea, van Texel tot Heerlen en van Groningen tot Ouwerkerk. Midden in een woonwijk, op een oude fabrieksmuur of langs het spoor, de *Museum Murals* zullen ervoor zorgen dat heel Nederland een beetje mooier en kleurrijker wordt.

Tien musea hebben hun gedroomde kunstenaar al gekozen, waaronder het Nederlands Fotomuseum (Dalal Mitwally) en Stedelijk Museum Alkmaar (Telmo & Miel). Daarnaast heeft Studio Giftig, in 2022 maker van de mooiste straatkunst ter wereld, zich aan de *Museum Murals* verbonden. Dit duo zal een muur beschilderen voor Het Noordbrabants Museum. Mick la Rock, *street art* legende en één van de eerste vrouwelijke graffitikunstenaars ter wereld, zal een werk uit het Groninger Museum als inspiratiebron omarmen.

Aan het einde van de zomer van 2024 is elke provincie minstens één muurschildering rijker. Dit feestelijke moment wordt gevierd met een 21ste en laatste werk bij de initiator van de *Museum Murals*: het Mauritshuis.

Bezoekers

Aantal bezoekers

451.193

Mauritshuis

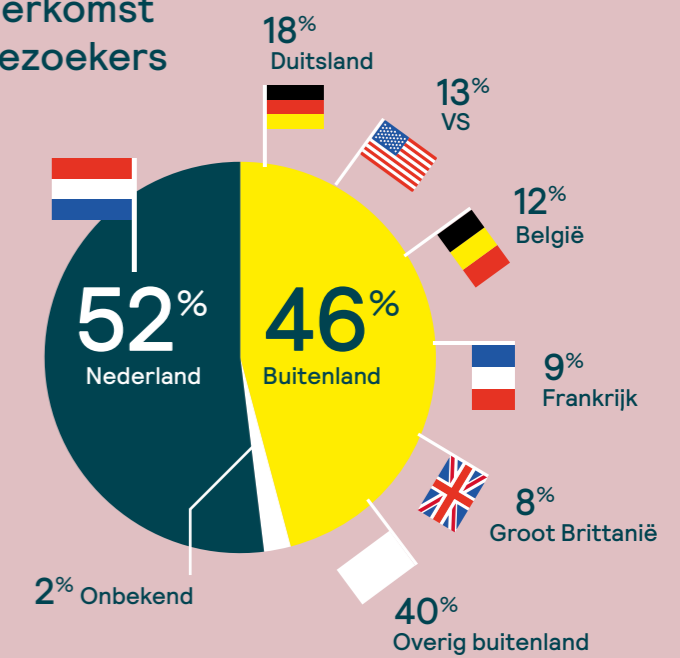

17.528

Galerij Prins Willem V

- 325.901 Reguliere bezoeken
- 19.965 Jeugd (t/m 18 jaar)
- 4.981 Jeugd in school verband
- 100.346 Bezoek bij activiteiten

Herkomst bezoekers

Bezoeken online

2.309.186

aantal views

1.564.979

unieke bezoekers

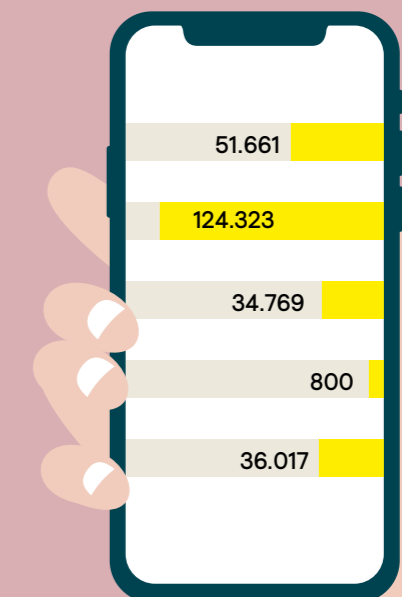

2.071.450

weergaven Youtube

Aantal volgers online media

51.661 Facebook

124.323 Instagram

34.769 X

800 TikTok

36.017 Nieuwsbrieven

Collectie

Totaal aantal objecten
in de collectie

Permanent
tentoongesteld

Langdurige
bruiklenen

Beheer en behoud

Aantal afgeronde conserveringen
en restauraties

Bruiklenen

Nationaal

Internationaal

Kortdurend

31

15

Langdurig

150

4

Ontvangen
bruiklenen

Kortdurend

6

162

Langdurig

70

1

Samenwerkingen

Materiaal
technische
onderzoeken

Internationale
samenwerkingen

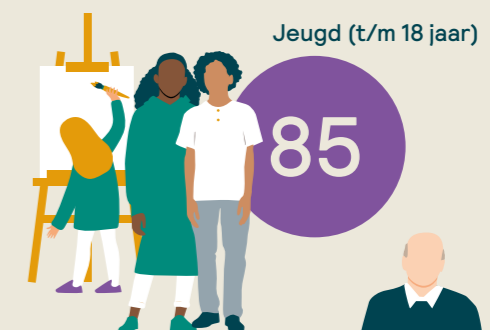

23

Bruiklenen
Stichting Vrienden

Activiteiten

Aantal groepen
per activiteit

Jeugd (t/m 18 jaar)

Volwassenen

Bedrijven

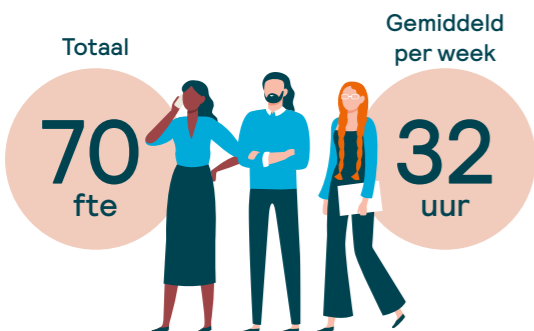
161

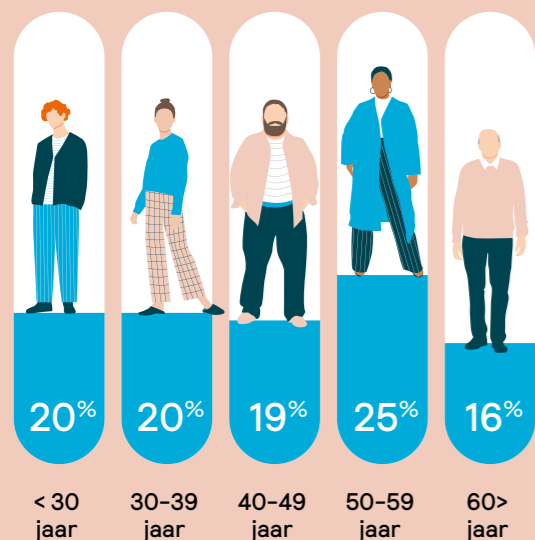
Families

39

Personeel

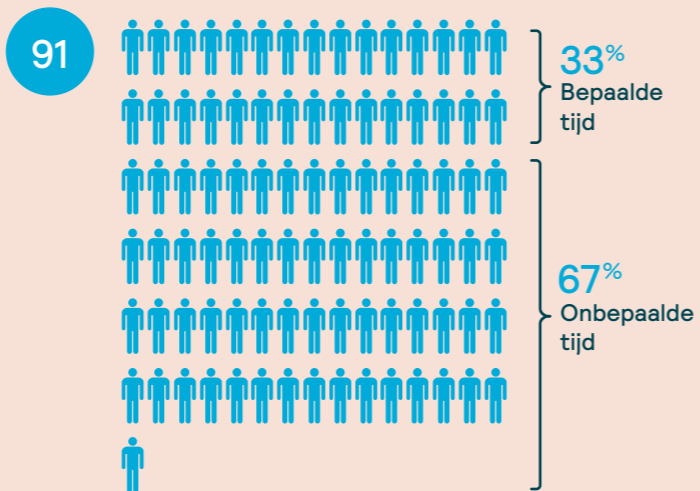
Leeftijd

Werkzaam per afdeling

Aantal medewerkers

Instroom

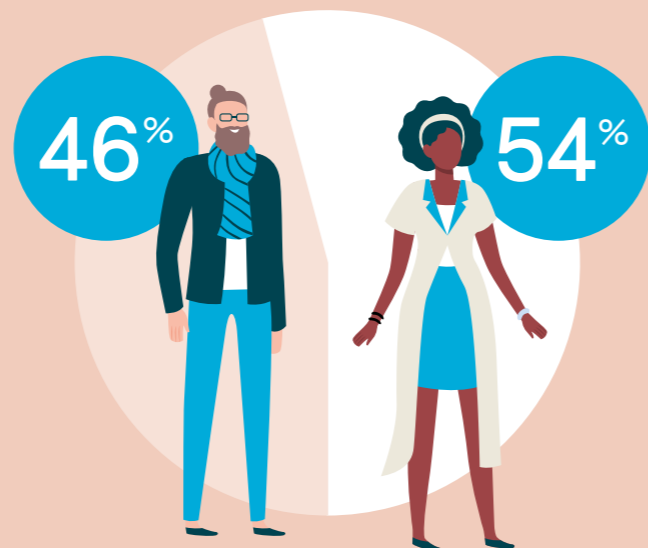
Uitstroom

Aantal externe medewerkers

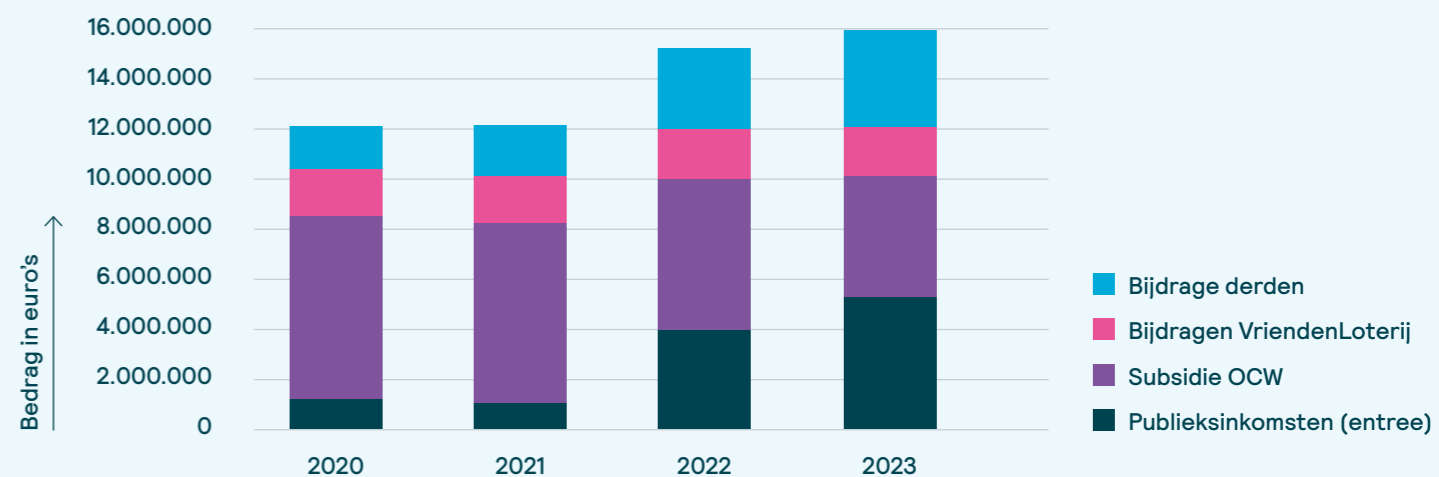
Verhouding man/vrouw

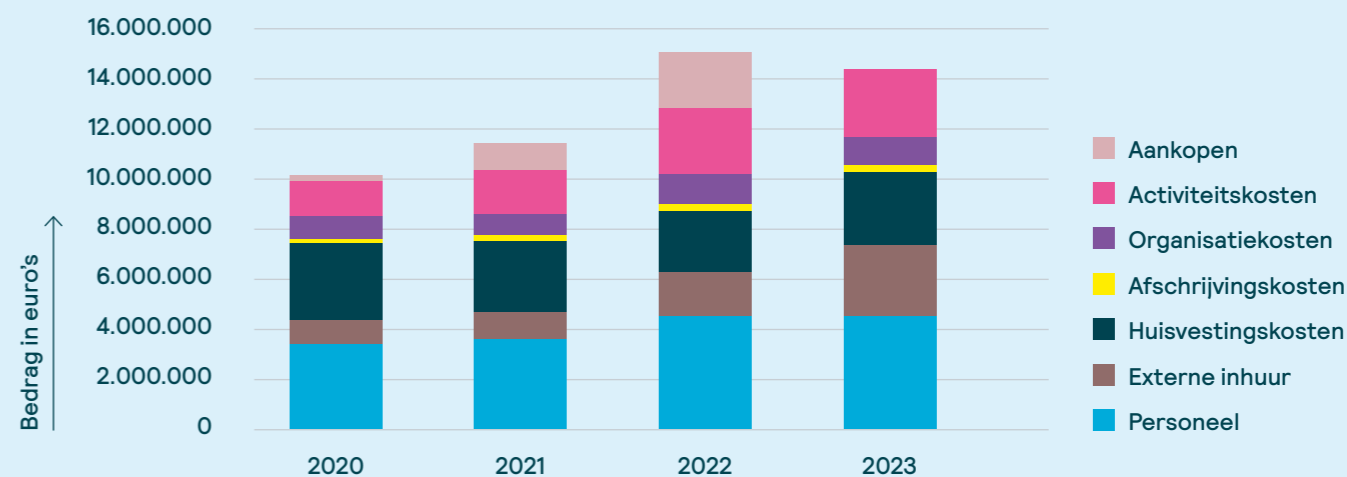
Financiën

Inkomstenverdeling

Uitgavenverdeling

Collectievorming

De verzameling van het Mauritshuis is in 2023 niet uitgebreid met aankopen of langdurige bruiklenen. Stadgenoot RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis ontving van het museum documentair materiaal van de hand van oud-directeur Sturla Gudlaugsson, aantekeningen van oud-directeur Abraham Bredius, een brief uit 1894 van Pieter Haverkorn van Rijsewijk aan Bredius, en twee oude publicaties van het Rijksmuseum. De twee aanwinsten van 2022, *De IJdelheid* van Adriaen Brouwer (INV. 1228) en *Vaasje met een enkele tulp* van Balthasar van der Ast (INV. 607), waren in 2023 voor het eerst op zaal te zien.

Onderzoek

Op 4 september 2023 is Judith Niessen begonnen als het nieuwe hoofd van de afdeling Collectie & Wetenschap, nadat Edwin Buijsen afscheid had genomen van het museum. Naast het kunsthistorisch onderzoek is met de financiële ondersteuning van Stichting de Johan Maurits Compagnie technisch onderzoek gedaan naar 19 schilderijen uit de collectie, in het kader van de *Bestandscatalogus Stillevens*. Dit type onderzoek vond ook plaats naar een aantal andere schilderijen, zoals vier grote werken van Paulus Potter uit collega-musea, ter voorbereiding op de restauratie van Potters *De stier* (INV. 136) in 2024.

In samenwerking met de Vrije Universiteit Amsterdam voerden we een replicatieonderzoek uit (het herhalen van een eerder onderzoek met nieuwe technieken en methodieken) naar de relatie tussen twee tronies van Rembrandt in het Mauritshuis (INV. 148) en het Germanisches Nationalmuseum in Neurenberg. Bij dit onderzoek werden de eerdere bevindingen uit 1998-1999 bevestigd. Het onderzoek naar *Tronie van een oude man* (INV. 565) en *Studie van een oude man* (INV. 560), dat plaatsvond in het kader van het project *Rembrandt?*, is vrijwel geheel afgerond.

Het door het Mondriaan Fonds en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport gefinancierde onderzoeksproject *Mauritshuis in Oorlogstijd*, dat wij uitvoeren in samenwerking met het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies en het RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, maakte grote voortgang. Na zijn vertrek als hoofd Collectie & Wetenschap van het museum blijft Edwin Buijsen tot april 2024 betrokken als projectleider.

Restauraties en behandelingen

In het restauratieatelier voerden we in 2023 diverse behandelingen en restauraties uit, vijf werden er afgerond. Dankzij de verwijdering van de oude vernislaag en aanvullend onderzoek wordt de *Tronie van een man* (INV. 85) nu volledig toegeschreven aan Jan Lievens. Uit de collectie van het Rijksmuseum restaureerden wij *Koeien in een stal*, *heksen in de vier hoeken* van Roelant Savery, dat in 2024 in het Mauritshuis is te zien bij de tentoonstelling *Roelant Savery's wonderlijke wereld*. Paleis Het Loo in Apeldoorn restaureerde ons schilderij *Oerang Oetang uit de dierentuin van stadhouder Willem V, een appel plukkend* van Tethart Philip Christian Haag (INV. 813), dat daar in langdurig bruikleen is.

Collectiebeheer

Binnen de gebruikelijke en veelvuldige zaalwisselingen en het inkomend - en uitgaand bruikleenverkeer, sprong in 2023 het uitlenen van onze drie Vermeers aan de Vermeer-tentoonstelling in het Rijksmuseum eruit. Achter de schermen was voor de collectieregistratie de overgang van het collectiemanagementsysteem ADLIB naar Axiell Collections een belangrijke verandering. Deze transitie is aan het begin van 2024 afgerond.

Terugblik Educatie & Programmering

Jeugd en familie

In het voorjaar van 2023 waren de school- en groepsbezoeken voor het eerst na de pandemie weer op volle sterkte terug. De dynamiek bij de organisatie van de rondleidingen en workshops was heel plezierig, maar voor een goede *routing* en doorstroming in het museum bleek het soms passen en meten. Om het jeugd- en familiebezoek beter te faciliteren en meer houvast te bieden bij het bezoek maakten we *Speurboekjes* voor verschillende leeftijdscategorieën. In de nieuwe *Jill tour*, een audiotour met speurboekje, inspireert Jill Schirnhof (Zapp NPO 3) kinderen om op een andere manier te leren kijken. Het was flink druk bij de dagelijkse workshops in de *Kunstwerkplaats* in de zomer- en kerstvakantie, bij het stadsbrede jeugdfestival *De Betovering* in de herfstvakantie en bij de laagdrempelige *Open Ateliers*. De programma's rondom de nieuw vormgegeven handpop *Maurits Muis* bleken zeer populair.

Buiten het Mauritshuis waren we ook weer heel actief. We verzorgden diverse kunstworkshops bij Buurthuis De Mussen. We ontwikkelden samen de *Kinderkunstschool*, een reeks van kunstlessen in de wijk die uitmondde in een rondleiding waarbij kinderen als echte museumdocenten hun familie het Mauritshuis lieten zien. In 2023 is een nieuwe *Museumnacht voor Kids* in de grondverf gezet, die in 2024 plaatsvindt in heel Den Haag. Een geweldig compliment was de benoeming tot *Kidsproof Museum* door een speciale jeugdjury, waarmee we te zien waren in het Jeugdjournaal.

Programmering herdenking slavernij en roofookkunst
Zoals beschreven bij de hoogtepunten in dit jaarverslag (5.7) kwam een belangrijk deel van ons aanbod tot stand in het kader van het landelijke Herdenkingsjaar Slavernijverleden. Daarnaast organiseerden we bij de tentoonstelling *Rofookkunst - 10 Verhalen* vele activiteiten. De opening was mede dankzij bijzondere rondleidingen memorabel, maar ook omdat het acteur Diederik van Vleuten en cabaretier Raoul Heertje lukte om het publiek met een open blik de tentoonstelling in te laten gaan. Bij instappgesprekken nodigden we bezoekers uit tot spontane ontmoetingen met elkaar en met museummedewerkers om over het onderwerp te praten. In het najaar vonden tijdens de *Mauritstalks* verdiepende gesprekken plaats.

Het thema roofookkunst stond in november centraal op een tweedaags internationaal symposium. Liselore Tissen gaf een publiekslezing over de mogelijkheden en complexiteit van het 3D-digitaliseren en 3D-printen van roofookkunst. Directeur Martine Gosselink heeft intern en extern vele lezingen gehouden over het onderwerp. Bijzonder was het publieke interview met haar en de gastcuratoren Kel O'Neill & Eline Jongsma op de drukbezochte Haagse Tong Tong Fair.

Activiteiten voor een breed publiek

Voor onze rondleiders en docenten organiseerden we een sessie *Visual Thinking*. In samenwerking met Stichting CultuurSchakel boden we een training aan rondom het thema *Prikkelarme rondleidingen*. Dankzij een nieuwe folder kreeg *Onvergetelijk*, de rondleiding voor mensen met dementie en hun partners, een impuls. We organiseerden workshops in de Kunstwerkplaats en zijn weer gestart met spontaan bij te wonen instaprondeleidingen in de vaste collectie en NT2 rondleidingen (voor mensen met Nederlands als tweede taal), in samenwerking met VluchtelingenWerk. De uitverkochte Museumnacht was opnieuw een doorslaand succes, met flitsrondleidingen, workshops, lezingen en een kaasproeverij. De Museum PlusBus bracht replica's van onze topstukken naar ruim 90 verzorgings- en verpleeghuizen. Een geslaagde primeur was in 2023 onze deelname aan het festival Crossing Border.

Terugblik Marketing & Communicatie

Oog in oog met het Meisje

Na de veelbesproken jubileumcampagne in 2022, is in 2023 verder geïnvesteerd in de nationale zichtbaarheid en bekendheid van het museum. De daartoe ontwikkelde online (merk)campagne *Oog in oog met het Meisje, thuis in het Mauritshuis* sloeg goed aan bij de jongere doelgroep. In aanvulling hierop realiseerden we allerlei activiteiten en presentaties ter vergroting van de iconische status van het *Meisje met de parel*.

Onze hoofdsponsor NN Group maakte dit jaar weer een aantal mooie activiteiten mogelijk. Naast de ondersteuning van het publiekproject *My Girl with a Pearl*, was het Mauritshuis dankzij NN Group tijdens NN North Sea Jazz in Ahoy Rotterdam aanwezig met een pop-up museum, een rust- en inspiratiemoment tussen alle hectiek van het festival. Daar konden muzikliefhebbers luisteren naar alle nummers uit het repertoire van het muzikale project *Bekijk het Mauritshuis met je oren*, waaronder ook de twee prachtige soulvolle nummers *Black Horses* en *Landing Soft* van Joya Mooi en Latanya Alberto die we hier dit jaar aan hebben toegevoegd.

De kaarten voor onze *Maurits&* avonden werden in 2023 op Ticketswap verhandeld, een geweldig compliment voor onze gastdirecteuren: het *Meisje met de parel* (direct na haar logeerpartij in het Rijksmuseum), Hanna Verboom (een avond over mentale gezondheid) en Miljusjka Witzenhuis (een avond over *body positivity*). Tijdens het NN Kunstfestival (28 september - 8 oktober) betaalde NN Group je entree en de NN CPC lopers konden op 12 maart op vertoon van hun rugnummer het Mauritshuis bezoeken. NN Group realiseerde bovendien de podcastserie *Het geheim van het Meisje met de parel* waarin Splinter Chabot luisteraars meenam in een spannende zoektocht.

Cijfertoelichting

We ontvingen in 2023 weer evenveel internationaal bezoek als voor de pandemie: qua bezoekersaantallen was het online en offline een succesvol jaar. In het eerste jaar zonder verplichte sluiting vanwege Covid-19 bezochten 451.000 mensen het museum, een groei van 12,5% in vergelijking met 2022. 53% was Nederlands bezoek. 47% kwam uit het buitenland, een aanzienlijke stijging ten opzichte van de 35% in 2022. Hiervan was 18% Duits, 13% Amerikaans, 12% Belgisch, 9% Frans en 8% Engels.

Opvallend was de voorzichtige terugkeer van de Japanse reiziger en de opkomst van groepsbezoek vanuit Korea en Taiwan.

Online was de groei nog groter: 51% meer bezoekers bekeken 33% meer webpagina's ten opzichte van 2022. 49% van de online tickets werd verkocht in Nederland en 51% internationaal, vooral aan bezoekers uit Duitsland, de Verenigde Staten, België, Frankrijk en Groot-Brittannië.

Voor het bereiken van onze doelgroepen en de interactie met onze volgers zijn de *socials* onmisbaar. In 2023 is met name ons Instagram profiel aanzienlijk gegroeid tot meer dan 124.000 volgers (+13% ten opzichte van 2022), mensen die bovendien een hoger *engagement* (interactie) toonden. Onze Facebookpagina groeit gestaag en heeft inmiddels 50.528 volgers (+2% ten opzichte van 2022). Om jongere doelgroepen beter te bereiken zijn we sinds halverwege 2023 ook actief op TikTok.

Pers- en media-aandacht

We hebben de enorme media-aandacht van ons jubileumjaar gelukkig kunnen vasthouden. De diverse projecten rondom het *Meisje met de parel* in de eerste helft van het jaar sloegen internationaal aan, met name onze publieke oproep voor *My Girl with a Pearl*. De enorme 3-D print van het schilderij, gepresenteerd als *Who's that Girl?*, werd door de pers ook meteen opgepikt. Het onderzoek naar hoe het schilderij er oorspronkelijk in 1665 waarschijnlijk uitzag was uiteraard wereldnieuws. De tentoonstelling *Vrel, voorloper van Vermeer* was vooral bij de kunstmedia geliefd en leverde verschillende positieve recensies op, ook internationaal.

De innovatieve tentoonstelling *Roofkunst - 10 verhalen* leidde tot verdiepende artikelen in de pers. De kop boven een artikel in *The New York Times* verwoordde het dilemma van de tentoonstelling scherp: "When Should a Museum Return Looted Items? It's Complicated."

Terugblik Business Development

Partners

In 2023 mochten we ons weer verheugen op de steun van dezelfde twee hoofdpartners als in voorgaande jaren: NN Group en de VriendenLoterij. Met de eerste organiseerden we een reeks originele en vernieuwende activiteiten voor bestaand en nieuw publiek. Daarnaast begon de voorbereiding van de *Museum Murals* dankzij de financiële ondersteuning van de VriendenLoterij. De geormerkte werving verliep zeer voorspoedig, zoals bleek uit de kwartaalopbrengsten.

In 2023 ondersteunden fondsen diverse projecten en onze tentoonstellingen over Jacob Vrel en Roofkunst. Ook op het gebied van sponsoring is er veel gebeurd. Het familiebedrijf Lely omarmde het meerjarige onderzoeks- en restauratieproject naar *De stier* van Paulus Potter (2024-25). Dankzij HP konden we *virtual reality experiences* realiseren bij de tentoonstelling *Roofkunst - 10 verhalen*.

Steunstichtingen

Stichting Vrienden van het Mauritshuis droeg bij aan beide tentoonstellingen en organiseerde activiteiten voor (het weer toegenomen) ledenbestand, zoals exclusieve previews, een maandelijkse Vriendenlezing of het jaarlijkse Donateursdiner. Ook was er ondersteuning van de particuliere donateurs in Stichting de Johan Maurits Compagnie, Dutch Masters Foundation en American Friends of the Mauritshuis. Dankzij hun bijdragen konden we verschillende projecten (bijvoorbeeld tentoonstellingen) financieren die niet met de overheidssubsidie worden gedekt.

Stichting de Johan Maurits Compagnie steunde onder meer de enorme 3D-print van het *Meisje met de parel*. Met de *Fullbright Scholarship* van de American Friends kon een talentvolle student stagelopen in het restauratieatelier. Om meerstemmigheid en de bekendheid met het belang van onderzoek naar de reis van kunstwerken voordat ze in het museum zijn opgenomen (de herkomst) te bevorderen, ondersteunde de Dutch Masters Foundation de publieksbegeleiding voor de Roofkunst-tentoonstelling. Voor twee anonieme particuliere schenkers zijn Fondsen op Naam opgezet, die zullen bijdragen aan cultuureducatie voor jongeren en wetenschappelijke projecten.

Trade

Het internationale publiek wist ons weer goed te vinden in 2023. Van belang daarvoor was dat het Mauritshuis weer deel was van de excursieprogramma's van internationale *travel trade* partners (touroperators). Ook profiteerden we van de Vermeer-hype: na de terugkeer van het *Meisje met de parel* bezochten veel internationale gasten ons in combinatie met het Rijksmuseum. We organiseerden groepsbezoeken en 14 diner-events voor de Amerikaanse rivercruise-maatschappij Tauck. Het museum nam voor de derde keer deel aan de Sales missie Japan en we waren aanwezig op diverse B2B reisbeurzen, zoals Fitur Madrid (voor de Spaanse markt in samenwerking met het Rijksmuseum), ITB Berlijn (globaal), IFTM Parijs (Franse markt), GEM&WTM (globaal) en USTOA (USA).

Sales/events

In totaal vonden meer dan 250 evenementen in het museum plaats, naast veel interne vergaderingen en de randprogrammering. Heel bijzonder was om het jaar af te sluiten met een lunch voor de dak- en thuislozen uit Den Haag. Afgelopen jaar zijn we actief geweest binnen twee netwerkplatformen. Bij het Platform Cultuur Locaties werd kennis gedeeld en opgedaan rondom evenementen binnen de sector. Via The Hague Venues zetten we Den Haag en het Mauritshuis als congreslocatie nationaal op de kaart.

Licensing

2023 stond in het teken van de verdere professionalisering van *licensing* mogelijkheden en partnerships, voor een beter bereik van nieuwe doelgroepen en extra inkomsten in de toekomst. Dankzij een inspiratiegids die we dit jaar maakten en het internationaal vastleggen van het merk Mauritshuis kunnen we agenten aantrekken voor onze internationale vertegenwoordiging. We zien hier veel potentie en merkten bijvoorbeeld al bij twee grote licentiebeurzen in Londen en Tokio dat ons merk erg populair is.

Terugblik Facilitaire Zaken (incl. beveiliging)

ICT

In voorjaar 2023 is in samenwerking met het Adviesbureau Wielinq een viertal ambities geformuleerd, waarvan twee betrekking hebben op de werkzaamheden en focus van de afdeling Facilitaire Zaken. Een wens is om technologie meer te benutten voor de verdere professionalisering van de interne organisatie, iets wat bijvoorbeeld op werkplekniveau al is gerealiseerd in de afgelopen periode. We streven ernaar om hier ook de juiste applicaties voor te implementeren, wat wordt opgepakt als duidelijk is bij welke afdeling ICT wordt ondergebracht. De tweede ambitie stelt dat het Mauritshuis een passende ICT-organisatie moet hebben om de digitale toekomstdromen te kunnen realiseren. Een belangrijke stap daartoe was in 2023 het opstellen van een concept ICT-beleidsplan.

Onderhoud

De afgelopen jaren is gebleken dat een wand aan de achterzijde van de grote tentoonstellingszaal (kant van de Doelenstraat) in de winterperiode te koud was voor de verantwoorde presentatie van schilderijen. Om de kou te weren hebben we jarenlang gebruik gemaakt van een noodoplossing in de vorm van (dikke) afstandhouders tussen de wand en de schilderijen. Na een advies en bijhorende rapportage is in 2023 een geïsoleerde voorzetwand geplaatst, zodat er een permanente stabiele en veilige buffer is tussen de schilderijen en de buitenmuur.

In de tijdelijke tentoonstellingszalen (zaal 17 en 18) is de aanwezige TL-verlichting vervangen door duurzamere LED-verlichting, waarmee we weer een stapje hebben gezet in het vergroenen van het museum. Al jaren was er een condensprobleem op de vloer van de kantoorruimte van de Stichting Vrienden en de onderliggende wijnkelder van Sociëteit de Witte. Op basis van een onderzoek van adviesbureau DGMR heeft de afdeling Facilitaire Zaken de kantoorvloer volledig geïsoleerd en een ventilatiesysteem aangebracht, waarmee de condens- en ventilatieproblemen zijn verholpen.

Met dank aan een subsidie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft de afdeling Facilitaire Zaken de valbeveiliginginstallatie van het dak van de Galerij Prins Willem V in 2023 kunnen laten vervangen en certificeren. We wilden in 2023 ook een overzichtelijk revisiedossier verder

uitwerken en daarom zijn de werktuigbouwkundige en elektrotechnische installaties verwerkt in onze digitale 3D-BIM-omgeving.

Beveiliging

De focus van de beveiliging lag in 2023 op de renovatiewerkzaamheden van het Binnenhof (gaan door tot 2027) en de (veilige) bereikbaarheid van onze musea. Het museum is op verschillende niveaus vertegenwoordigd in stuurgroepen en operationele overleggen en is daardoor goed en direct aangesloten op alle relevante ontwikkelingen rond de renovatie. De samenwerking met het Rijksvastgoedbedrijf en alle andere betrokken partijen verloopt goed en plezierig.

Duurzaamheid

Het BREEAM-NL In-Use-certificaat, een belangrijke duurzaamheids certificering, is cruciaal voor de bedrijfsvoering van het Mauritshuis. In december 2022 zijn we gecertificeerd met een *Very Good* score. Het certificaat moet in 2025 worden verlengd, maar de aandacht voor verduurzaming is uiteraard permanent. Zo streven we nu naar een versnelling van het vervangingsprogramma van het meerjarig onderhoudsplan (MJOP), door bijvoorbeeld al eerder dan gepland in ruimtes LED-verlichting in te zetten.

We implementeren momenteel ook een energiebesparings trajectplan dat in 2022 in samenwerking met een extern adviesbureau is opgesteld. Na de verbouwing in 2015 kreeg het Mauritshuis energielabel A, wat bijzonder is te noemen voor een gebouw dat 400 jaar oud is. De komende jaren blijft het Mauritshuis met de museale collega's in gesprek over onder andere collectie-klimaat eisen, die rechtstreeks invloed hebben op duurzaamheidsvraagstukken.

Een duurzaam museum behelst uiteraard meer dan alleen aandacht voor energiebesparing en het beperken van de CO₂-uitstoot. Hoe we hier vorm aan geven zullen we op een later moment communiceren.

Terugblik Personeel & Organisatie

Organisatie

In 2023 had het Mauritshuis een personele organisatie van 70 fte, verdeeld over 91 medewerkers met een arbeidsovereenkomst. Een deel daarvan had een tijdelijk contract. Daarnaast was er een flexibele schil van stagiaires, vrijwilligers en externe medewerkers. Die laatste categorie is ingezet ter vervanging van een aantal langdurig zieke collega's, de invulling van zwangerschapsverloven, voor tijdelijke projecten en voor specifieke vraagstukken waarvoor geen expertise in huis was. Verder waren er in 2023 67 rondleiders, museumdocenten en servicebaliemedewerkers actief. We hebben in 2023 10 nieuwe medewerkers mogen verwelkomen. 18 medewerkers hebben het Mauritshuis verlaten, waarvan er twee een tijdelijk contract hadden.

Het bestuur van het museum bestond in 2023, net als daarvoor, uit een algemeen directeur en een zakelijk directeur. Het managementteam (MT) bestond naast het bestuur uit de hoofden van de volgende afdelingen: Collectie & Wetenschap, Educatie & Programmering, Marketing & Communicatie, Business Development, Financiën, HR, Informatiemanagement en Facilitaire Zaken. Retail en Secretariaat zijn in twee aparte afdelingen ondergebracht.

CAO

Op 9 februari 2023 is er een akkoord bereikt om de Museum CAO, die was verlopen per 31 december 2022, te verlengen tot 1 juli 2024. Er zijn salarisafspraken gemaakt en er is een structurele nominale uitkering vastgelegd. In de loop van 2023 zijn partijen met elkaar in gesprek gegaan over een aantal onderwerpen, waaronder een verdere uitwerking van de *Regeling lichamelijk zware beroepen* in de museumsector en de herziening van het *Functiehandboek musea*.

Medewerkersonderzoek

In de zomer heeft een externe partij een onderzoek gehouden onder de medewerkers met een arbeidsovereenkomst. In totaal hebben 53 van de 77 collega's deelgenomen, een responspercentage van 69%.

Uit de resultaten bleek dat de medewerkers nog zeer betrokken zijn bij het Mauritshuis. Zij zijn trots op de unieke collectie en het mooie museum. Ook waarden ze de samenwerking met de leidinggevenden, de collega's en de vrijheid die

wordt ervaren bij het uitoefenen van het werk. Een aandachtspunt is nog steeds het beter afstemmen van werkzaamheden en verantwoordelijkheden. De onduidelijkheid en onrust hierover, en het gevoel te veel te moeten doen met minder mensen, leidt ertoe dat sommige medewerkers een te hoge werkdruk ervaren. Ook de balans werk-privé is voor een deel van de werknemers verstoord. De uitkomsten van het onderzoek zijn gedeeld op een speciale personeelsbijeenkomst, inclusief een concrete aanpak om de werkdruk te verminderen. Aan het eind van het jaar kunnen we constateren dat de rust is teruggekeerd en dat er sprake is van een plezierige werkomgeving. Uiteraard zal dit punt ook in 2024 continue punt van attentie zijn.

Personeelsbijeenkomsten

In 2023 vonden voor het eerst personeelsbijeenkomsten plaats, die ieder kwartaal zijn herhaald. Op die bijeenkomsten werd stilgestaan bij actuele ontwikkelingen, werden uitkomsten van onder meer het Medewerkersonderzoek gepresenteerd en werd met elkaar gebrainstormd over (nieuwe) projecten en hoe die aan te pakken. Eigenlijk alles kan aan de orde komen op het gebied van de vier P's: Programmering, Publiek, Partners en Personeel.

Processen

In de eerste helft van 2023 hebben verschillende werkgroepen onder leiding van Adviesbureau Wielinq een aantal interne processen onder de loep genomen die vanwege de pandemie, het thuiswerkbeleid en een groot aantal nieuwe collega's niet meer naar behoren functioneerden. Het ging over het plannen van groepsboekingen, het programmeren van tentoonstellingen, de *onboarding* van nieuw personeel en het uitnodigingsbeleid. Met frisse blik zijn die processen heringericht en taken, plannings, budgetbeheer en verantwoordelijkheden opnieuw belegd.

Vooruitblik Speerpunten 2024

In 2024 versterken we het solide fundament dat in 2023 voor de toekomstige ontwikkeling van het museum is gelegd. We voeren twee *deep dives* uit ten behoeve van de meerjarenstrategie voor de periode 2025-2028. Een grondig zelfonderzoek en analyse van het functioneren van de gehele organisatie monden uit in een visitatie- en zelfevaluatierapport. Van groot belang voor de langere termijn is ook het vinden van een tweede hoofdpartner en/of meerdere domeinpartners.

Het verder centraal stellen van de bezoeker en het bewaken en verbeteren van de toegankelijkheid van het museum (op financieel, sociaal, fysiek, digitaal en cognitief gebied) is leidend in onze werkzaamheden. Dat doen we bijvoorbeeld door het aanbrengen van een route-aanduiding in het publieke deel van het gebouw, het plaatsen van toegankelijke (en begrijpelijke) tekstbordjes door het hele museum en een onderzoek naar dynamische prijzen, zodat een museumbezoek ook voor minder bedeelde binnen handbereik komt. De renovatie van het Binnenhof krijgt steeds meer invloed op onze fysieke toegankelijkheid. We zijn straks omgeven door bouwmuren. Daarom zullen we zichtbaarheid, vindbaarheid en veiligheid moeten blijven garanderen voor bezoekers en personeel.

In onze publieksbenadering leggen we verbindingen tussen onze schilderijen en onze bezoekers. Delen doen we door middel van verhalen. We laten zien dat onze kunst weliswaar honderden jaren oud is, maar gaat over actuele onderwerpen. Door deze thema's vanuit verschillende perspectieven te belichten zorgen we voor meer onderling begrip en verbinding. Het neerzetten van een sterk en gevarieerd inhoudelijk programma en een uitbreiding van audiotours en website, dragen daartoe bij.

Door de pandemie en ons jubileumjaar is duidelijk geworden welke versterking de organisatie nodig heeft. Voor de professionalisering van de interne organisatie zijn onze digitaliseringsstrategie, de versterking op het gebied van fondsenwerving en partnerships en het procesmatig werken belangrijk, net als het implementeren van de nieuwe IT-strategie. Er moet voldoende FTE-capaciteit komen voor HR, Finance en Beveiliging.

Ook zijn per afdeling scherpe doelstellingen geformuleerd, die we willen behalen naast het uitvoeren van de 'gebruikelijke' werkzaamheden. Collectie & Wetenschap richt zich op de drie kerngebieden: collectiebeheer, restauratie en wetenschap, en zal bijvoorbeeld het collectieplan 2025-2028 herzien.

Educatie & Programmering gaat samenwerkingen met het onderwijs en welzijnsorganisaties in Den Haag intensiveren en verduurzamen. Marketing & Communicatie wil de bekendheid van het merk Mauritshuis vergroten onder de door het museum geformuleerde doelgroepen. Business Development versterkt zijn focus op externe partners, die eenmalige kosten voor bijzondere projecten financieren. Het doel is om duurzame relaties aan te gaan, ook met particuliere schenkers. Facilitaire Zaken richt zich op het beheer, de beveiliging, het onderhoud en de verduurzaming van het gebouw. Tot slot gaan Financiën & ICT de ondersteunende operationele processen versterken en het team versterken.

We gaan in 2024 meer aandacht besteden aan de Galerij Prins Willem V. Deze dependance, onze *hidden gem*, is toe aan enkele architectonische en inhoudelijke aanpassingen. We willen dat het gebouw vanaf de straatzijde beter herkenbaar wordt als museum, dat het publiek makkelijker en prettiger zijn weg kan vinden naar de schilderijengalerij op de tweede verdieping, dat zij beter meegenomen worden in het prachtige verhaal achter het ontstaan van de galerij en dat de ruimte ook 's avonds goed benut kan worden voor ontvangsten en programmering.

Onderzoek

In 2024 beginnen we (of gaan we verder) met de voorbereidende werkzaamheden en het onderzoek van onderstaande tentoonstellingen:

- *Mauritshuis in oorlogstijd*, voorjaar 2025
- *Treasure Houses*, najaar 2025
- *Puttertje & Friends*, voorjaar 2026
- *Thyssen-Bornemisza*, najaar 2026
- *De Stier & Friends*, voorjaar 2027
- *Samuel van Hoogstraten*, najaar 2027
- *Titiaan*, najaar 2028

Parallel aan de tentoonstellingen werken we ook aan deze projecten:

- Evenementen & Programmering
- Activaties NN Group (*Bekijk het Mauritshuis met je oren* en *Maurits&-avonden*)
- Verbouwing Galerij Prins Willem V
- Campagne 250 jaar Galerij Prins Willem V
- Campagne ten behoeve van het merk Mauritshuis
- *Wayfinding*
- Bloemen in de permanente collectie en bij tentoonstellingen
- *Fullbright Scholarship* restauratieatelier

Roofkunst - 10 verhalen

14 september 2023
t/m 7 januari 2024

Tot 7 januari 2024 worden bezoekers meegenomen in verhalen rondom roofkunst uit drie periodes: koloniale roofkunst, de kunstroof door Franse revolutionairen in 1795 en door nazi's geroofde kunst van Joodse eigenaren, gerelateerd aan het Mauritshuis en tentoonstellingspartner het Humboldt Forum in Berlijn.

Roelant Savery's wonderlijke wereld

8 februari
t/m 20 mei 2024

Roelant Savery was een pionier op vele gebieden en hij introduceerde tal van nieuwe thema's in de Nederlandse schilderkunst. In deze tentoonstelling maakt de bezoeker kennis met deze 'alleskunner in de kunst', aan de hand van ruim 40 schilderijen en tekeningen uit de eigen collectie en vele buitenlandse bruiklenen.

Kabinet van Zeldzaamheden

12 september 2024
t/m 5 januari 2025

Tot 1875 was het Mauritshuis niet één museum, maar je kon twee instellingen bezoeken. Op de bovenverdieping kon je honderden schilderijen bewonderen en een verdieping lager was een bonte verzameling van antiek, porselein, kleding, opgezette dieren en allerlei andere voorwerpen van het Huis Oranje-Nassau tentoongesteld: het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden. Na bijna 150 jaar keert dit bijzondere rariteitenkabinet weer terug naar de oorspronkelijke locatie.

PotterKijkers - De stier onder de loep

Vanaf 29 maart 2024

De stier van Paulus Potter – een enorm schilderij van een enorm normaal dier – is één van de beroemdste schilderijen van het Mauritshuis. Een boegbeeld van oer-Hollandse schilderkunst. Vanaf maart 2024 gaat we dit schilderij op zaal, voor de ogen van het publiek, onderzoeken en restaureren. Het hele proces is ook online te volgen, laagdrempelig en interessant voor alle leeftijden.

Project Museum Murals

Vanaf zomer 2024

Met financiering van de VriendenLoterij worden in 20 verschillende Nederlandse steden, met 20 verschillende kunstenaars, 20 muurschilderingen aangebracht, geïnspireerd op de museale collecties van de betreffende stad. De 21ste mural wordt gemaakt in de buitenfoyer van het Mauritshuis, tevens initiator van dit landelijke project.

Vooruitblik Begroting 2024

Bedragen x € 1.000	Begroting 2024	Begroting Projecten 2024	TOTAAL
Directe opbrengsten			
Entreeopbrengsten	€ 5.050	€ -	€ 5.050
Overige directe opbrengsten	€ 448	€ 670	€ 1.118
Overige opbrengsten			€ -
Indirecte opbrengsten	€ 286	€ -	€ 286
Subsidies OCW	€ 5.320	€ -	€ 5.320
Subsidies OCW (incidenteel)	€ -	€ -	€ -
Overige bijdragen	€ 615	€ 3.404	€ 4.019
TOTALE OPBRENGSTEN	€ 11.720	€ 4.074	€ 15.794
Kosten			
Personeelskosten	€ -7.342	€ -	€ -7.342
Afschrijvingskosten	€ -248	€ -	€ -248
Huisvestingskosten	€ -2.607	€ -	€ -2.607
Voorziening groot onderhoud			€ -
Organisatiekosten	€ -1.174	€ -	€ -1.174
Activiteitenkosten	€ -759	€ -4.074	€ -4.833
TOTALE KOSTEN	€ -12.130	€ -4.074	€ -16.204
BEDRIJFSRESULTAAT	€ -410	€ 0	€ -410
Financiële baten en lasten	€ 450	€ -	€ 450
Mutatie aankoopfonds			€ -
RESULTAAT	€ 40	€ 0	€ 40

Verkort financieel jaarverslag

Voor het uitgebreide jaarverslag zie bestand
Financieel Jaarverslag 2023

ACTIVA	Per 31 december 2023	Per 31 december 2022	Per 31 december 2021
Vaste activa			
Immateriële vaste activa	45	71	97
Materiële vaste activa			
<i>Inventaris</i>	1.058	815	537
Financiële vaste activa			
<i>Uitgestelde vergoeding</i>	183	220	257
Totaal vaste activa	1.287	1.106	891
Vlottende activa			
Vorraden	19	29	16
Vorderingen	3.621	3.330	2.184
<i>Debiteuren</i>	1.219	1.056	776
<i>Belastingen en sociale premies</i>	502	316	280
<i>Overige vorderingen en</i>	1.900	1.957	1.129
Liquide middelen	23.778	23.293	20.047
Totaal vlottende activa	27.418	26.651	22.247
TOTAAL ACTIVA	28.705	27.757	23.138

PASSIVA	Per 31 december 2023	Per 31 december 2022	Per 31 december 2021
Eigen vermogen			
Reserves	10.002	9.511	8.502
<i>Algemene reserve</i>	2.812	2.791	2.102
<i>Bestemingsreserve</i>	6.400	6.400	6.400
<i>Bestemmingsfondsen</i>	790	321	-
Totaal eigen vermogen	10.002	9.511	8.502
Aankoopfonds	8.754	7.557	8.213
Voorzieningen			
Groot onderhoud begouwen en installaties	108	1.652	1.648
Overige voorzieningen	75	47	57
<i>Jubilea</i>	33	29	30
<i>Sponsorverplichtingen</i>	42	18	27
Totaal voorzieningen	184	1.699	1.705
Schulden			
Langlopende schulden (> 1 jaar)	4.798	3.194	2.322
<i>Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW</i>	3.961	2.505	2.227
<i>Investeringsubsidie OCW</i>	566	274	-
<i>Overige langlopende schulden</i>	270	415	95
Kortlopende schulden (< 1 jaar)	4.967	5.796	2.396
<i>Crediteuren</i>	2.199	1.100	702
<i>Belastingen en sociale premies</i>	192	195	192
<i>Overige schulden en overlopende passiva</i>	2.577	4.501	1.502
Totaal schulden	9.765	8.990	4.718
TOTAAL PASSIVA	28.705	27.757	23.138

BATEN	2023	2022
Subsidie	4.659	4.422
Incidente publieke subsidie	110	1.478
Entreegelden	5.363	4.080
Sponsorinkomsten	1.056	867
Overige bijdragen	3.557	3.728
Baten in natura	-	-
Opbrengst verkopen	39	19
Overige directe opbrengsten	437	336
Overige indirecte opbrengsten	697	295
Totaal baten	15.917	15.225

LASTEN	2023	2022	2021
Personeelskosten			
<i>Salarissen</i>	4.662	4.429	4.293
<i>Inhuur derden</i>	2.770	1.744	1.041
<i>Opleidingskosten</i>	27	41	23
<i>Overige personeelslasten</i>	-42	156	51
<i>Overige personeelslasten, bijdragen NOW</i>			-660
Totaal Personeelskosten	7.416	6.370	4.748
Afschrijvingskosten			
<i>Invenstaris voor bedrijfsvoering</i>	225	205	213
<i>Museala inventaris</i>	8	9	10
Totaal afschrijvingskosten	234	214	222
Overige kosten			
Aankopen	0	2.250	1.049
Huren	1.328	1.114	1.120
Huisvestingslasten	1.605	1.365	1.731
Organisatiekosten	1.166	1.224	856
Activiteitskosten	2.674	2.583	1.750
Totaal overige lasten	6.774	8.536	6.506
TOTAAL LASTEN	14.423	15.120	11.476
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	1.494	105	716
Financiële baten en lasten			
Rentebaten	213	0	0
Rentelasten	-20	-72	-93
Baten en lasten voorgaande jaren	0	0	-21
Totaal financiële baten en lasten	194	-72	-114
Mutatie aankoopfonds	-1.197	656	-699
EXPLOITATIERESULTAAT	491	689	-96

Tentoonstelling
Foyer
Winkel
Brasserie
Uitgang

Toelichting bij de balans van 31 december 2023

De jaarrekening is onder andere opgesteld conform regelgeving van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De informatie in deze verkorte jaarrekening is ontleend aan de jaarrekening die is vastgesteld op 31 maart 2024. De waardering en bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld, zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben, ongeacht of ze tot ontvangsten of uitgaven vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij vóór het maken van de jaarrekening bekend zijn geworden. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Bedragen zijn afgerond op duizend euro.

Reflectie op 2023 en het financiële resultaat

De nare Corona-jaren 2020/2021 en het 200-jubileum jaar 2022 hebben veel van de organisatie en medewerkers gevraagd. Het jaar 2023 is een goed jaar voor het Mauritshuis geweest. De organisatie kon zich herstellen van de jaren ervoor en de bezoekers, partners en organisaties hebben in groten getale het Mauritshuis weer weten te vinden. Er zijn aansprekende tentoonstellingen geweest, die allen goed zijn bezocht en gewaardeerd. Daarnaast heeft het Mauritshuis zeer goede klanttevredenheidscijfers en zelfs een grote kinderwaardering gekregen.

Er zijn grote stappen gemaakt in versteviging van de ondersteunende functies zoals Financiën, ICT, HR en facilitaire zaken & beveiliging. Dit proces loopt nog door in 2024, maar veel oude dossiers konden worden afgerond.

In 2023 zijn we, naast hogere eigen inkomsten en een mooie schenking voor een periode van 3 jaar voor de restauratie en tentoonstelling van *De stier*, geconfronteerd met hoge energiekosten en kosten van externe inhuur. Nu de meeste vacatures bezet zijn en ook veel zieken weer terug zijn gekeerd, zijn we 2024 goed ingegaan.

Gegeven dit alles is het gepresenteerde en gerealiseerde positieve resultaat van € 490.700

ten opzichte van het begrote resultaat van -/- € 691.000 veel beter dan verwacht. Van dit resultaat is echter € 469.300 beklemd vermogen met een bestedingsdoel en is opgenomen in het bestemmingsfonds vooruitontvangen projectbijdragen. Dit bedrag zal in de komende jaren vrijvallen aan de kosten voor de restauratie en tentoonstelling van *De stier*.

Het genormaliseerde resultaat 2023 bedraagt € 21.450 en wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Het vormen van het bestemmingsfonds voor beklemd vermogen is een vereiste conform RJ 640.315. Het is onderdeel van het eigen vermogen en zal meebewegen met de inkomsten en uitgaven aan de bestedingsdoelen. Hierdoor zal het positieve resultaat van 2023, in 2024 en 2025, in een negatief resultaat vertaald worden.

Er is een goede financiële en organisatorische basis voor de toekomst gelegd, waar we met vertrouwen en verwachting naar uitkijken.

Resultaatbestemming

Na goedkeuring door de Raad van Toezicht is het resultaat conform het voorstel voor resultaatbestemming door het bestuur toegevoegd aan het eigen vermogen.

Materiële vaste activa

De gebouwen van het Mauritshuis en de Galerij Prins Willem V zijn eigendom van de Staat der Nederlanden en worden van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) gehuurd. Het Mauritshuis is sinds de oplevering van de verbouwing in 2013/2014 verantwoordelijk voor het onderhoud, een taak die voorheen bij het RVB lag. Ook de collectie is voor het grootste deel Rijkseigendom. Een belangrijke externe bruikleengever is Stichting Vrienden van het Mauritshuis. Een relatief klein deel van de collectie is in beheer verkregen door langdurige bruiklenen van derden.

Eigen vermogen

Het Mauritshuis heeft op 31 december 2023 een eigen vermogen van € 10.001.800. Dit is een stijging van € 490.700 ten opzichte van 2022, toen het eigen vermogen aan het eind van het jaar € 9.511.100 bedroeg. De toename is het gevolg van het positief

resultaat van € 21.400 en een toename van de bestemmingsfondsen met € 469.300.

Het vermogen kan worden uitgesplitst naar de volgende reserves en fondsen: algemene reserve van € 2.811.900, bestemmingsreserve continuïteit van € 5.400.000, een bestemmingsreserve publiekswerking van € 1.000.000 en een bestemmingsfonds van € 789.900.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Per 1 januari 2013 is de *Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector* (WNT) ingegaan. Als topfunctionarissen zijn de leden van de Raad van Toezicht en het bestuur geïdentificeerd. De Raad van Toezicht verricht zijn werkzaamheden onbezoldigd. Het bezoldigingsmaximum volgens de WNT in 2023 voor het Mauritshuis is € 233.000. Het bestuur is in loondienst bij de Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis. Het WNT-maximum wordt niet overschreden. Het weergegeven individuele WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt

Gegevens 2023

bedragen x € 1	Martine Gosselink	Arnoud van Dommele
Functiegegevens	Algemeen directeur	Zakelijk directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1/2023 - 31/12/2023	1/9/2023 - 31/12/2023
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 164.948	€ 51.224
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 18.084	€ 6.028
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 183.032</i>	<i>€ 57.252</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 223.000	€ 74.537
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 183.032	€ 57.252
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t./n.v.t	n.v.t./n.v.t
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.

Gegevens 2022

bedragen x € 1	Martine Gosselink
Functiegegevens	Algemeen directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1/2022 - 31/12/2022
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 148.615
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 16.076
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 164.691</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 216.000
Bezoldiging	€ 164.691

1b. Leidinggevende topfunctionarissen
zonder dienstbetrekking in de periode
kalendermaand 1 t/m 12

Gegevens 2023

bedragen x € 1	Imke Freijters	Ritzerd Monkelbaan	
Functiegegevens	Zakelijk directeur a.i.	Hoofd Financiën a.i.	
Kalenderjaar	2023	2023	2022
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	9/1/2023 – 14/9/2023	1/1/2023 – 31/3/2023	10/11/2022 – 31/12/2022
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	9	3	2
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	1.325	373	197
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum			
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 212	€ 212	€ 206
Maxima op basis van de normbedragen per maand	€ 244.200	€ 88.500	€ 57.200
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 244.200	€ 119.658	
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)			
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 185.430	€ 40.657	€ 21.473
Bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 185.430	€ 62.130	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.	
Bezoldiging		€ 62.130	
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t./n.v.t.		n.v.t./n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.		n.v.t.

1d. Topfunctionarissen met een totale bezoldiging van € 1.900 of minder

Topfunctionarissen inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt met een totale bezoldiging van € 1.900 of minder

Gegevens 2023

Naam topfunctionaris	Functie
Ila Kasem	Voorzitter
Lokke Moerel	Voorzitter
Rob Lelieveld	Vicevoorzitter
Manfred Sellink	Lid
Ben Semeijns de Vries van Doesburgh	Lid
Vaishali Sachdev	Lid
Siela Adrjosemito-Jethoe	Lid

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

A Prijzen & nominaties

B Aanwinsten

In 2023 verwierf het Mauritshuis geen schilderijen. De in oktober en december 2022 met steun van de VriendenLoterij verworven schilderijen van Adriaen Brouwer (*De IJdelheid (Superbia), een van de zeven hoofdzonden*, [INV. 1228]) en Balthasar van der Ast (*Vaasje met een enkele tulp*, [INV. 607]) werden op zaal gehangen als onderdeel van een speciale presentatie.

Ter ere van het jubileumjaar 2022 schonk Stichting Vrienden van het Mauritshuis de lichtinstallatie *Werveling/Whirl of Life* van Bibi Smit (lichtkunstwerk met 233 glaselementen, 6m lang). Deze schenking is mede mogelijk gemaakt door Van Ommeren de Voogt Stichting, Stichting van Achterbergh-Domhoff en Mondriaanfonds.

Nieuwe schilderijlijsten

Het museum heeft in het verslagjaar een nieuwe schilderijlijst laten maken voor:
- Adriaen Brouwer, *De Wellust (Luxuria)*,
een van de zeven hoofdzonden, INV. 607

C Tentoonstellingen en presentaties

Manhattan Masters
29 september 2022 t/m 15 januari 2023

Presentatie: My Girl with a Pearl
6 februari t/m 4 juni 2023 (zaal 15)

Vrel, voorloper van Vermeer
16 februari t/m 29 mei 2023

Presentatie: De Nieuwe Vermeer
Verdwenen werken van grootmeester
tot leven gebracht
20 maart t/m 4 juni 2023 (in foyer)

Presentatie: aanwinst
Balthasar van der Ast
Vanaf april (zaal 13)

Presentatie: Who's that Girl
Vanaf 8 juni (in foyer)

Presentatie: aanwinst Adriaen Brouwer
Vanaf medio juni (zaal 4)

Roofkunst - 10 verhalen
14 september 2023 t/m 7 januari 2024

D

Bruikleenoverzicht

In kortstondig bruikleen ontvangen (per 31 december 2023: 168 objecten)

Voor de tentoonstelling *Manhattan Masters* werden 10 schilderijen in bruikleen ontvangen van The Frick Collection, New York; zie cat. *Manhattan Masters*, Den Haag–Zwolle 2023. Voor deze tentoonstelling is door de RCE namens de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een indemniteitsgarantie toegezegd.

Voor de tentoonstelling *Vrel, voorloper van Vermeer* werden 13 schilderijen en enkele archivalia in bruikleen ontvangen van diverse bruikleengevers in Europa; zie *Mauritshuis Magazine* 36 (2023), nr. 1. Voor deze tentoonstelling is door de RCE namens de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een indemniteitsgarantie toegezegd.

Voor de presentatie *De Nieuwe Vermeer* werden zes schilderijen in bruikleen ontvangen van particuliere bruikleengevers in Nederland.

Voor de tentoonstelling *Roofkunst – 10 verhalen* werden 1 schilderij, 1 bronzen paardenhoofd, 1 Surinaamse staf, 1 Indonesische kris, 1 18de-eeuwse ladenkast, een groep antieke gipsen kopieën naar Benin bronzen (plus bijbehorende gietmallen) en een groep zilveren gebruiksvoorwerpen in bruikleen ontvangen van diverse bruikleengevers in Duitsland en Frankrijk; *Mauritshuis Magazine* 36 (2023), nr. 2. Voor deze tentoonstelling is door de RCE namens de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een indemniteitsgarantie toegezegd.

In kortstondig bruikleen uitgeleend aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland (per 31 december 2023: 22 bruikleenverstrekkingen, zijnde 43 objecten)

Clara
Amsterdam, Rijksmuseum
30 september 2022 – 15 januari 2023
– Roelant Savery, *Orpheus betovert de dieren met zijn muziek*, [INV. 157]

Onderkruipsels
Amsterdam, Rijksmuseum
30 september 2022 – 15 januari 2023
– Roelant Savery, *Vaas met bloemen in een stenen nis*, [INV. 1213]

The Tudors: Art and Majesty in Renaissance England
New York, The Metropolitan Museum of Art
3 oktober 2022 – 8 januari 2023
– Hans Holbein de Jonge, *Portret van Robert Cheseman*, [INV. 276]

De Bentvueghels: Een berucht kunstgenootschap in Rome
Utrecht, Centraal Museum
11 februari – 28 mei 2023
– Bartholomeus Breenbergh, *Landschap met nimfen (en Diana?)*, [INV. 1098]
– Karel du Jardin, *Italiaans landschap met een jonge herder, spelend met zijn hond*, [INV. 760]
– Pieter van Laer, *Landschap met jagers*, [INV. 1102]
– Jan Baptist Weenix, *Italiaans landschap met herberg en antieke ruïnes*, [INV. 901]

The Collection of Maximilian von Goldschmidt–Rothschild
Frankfurt am Main, Museum Angewandte Kunst
28 januari – 4 juni 2023
– Bartholomeus Bruyn, *Portret van Elizabeth Bellinghausen*, [INV. 889]
– Bartholomeus Bruyn, *Portret van Jacob Omphalius*, [INV. 1225]

Johannes Vermeer 1632–1675
Amsterdam, Rijksmuseum
10 februari – 4 juni 2023
– Johannes Vermeer, *Gezicht op Delft*, [INV. 92]
– Johannes Vermeer, *Diana en haar nimfen*, [INV. 406]
– Johannes Vermeer, *Meisje met de parel*, [INV. 670]

Het Delft van Vermeer
Delft, Prinsenhof
10 februari – 4 juni 2023
– Gerard Houckgeest, *Kooromgang van de Nieuwe Kerk in Delft, met de graftombe van Willem de Zwijger*, [INV. 57]
– Maria van Oosterwijck, *Bloemen in een versierde vaas*, [INV. 468]
– Anthonie Palamedesz, *Musicerend en dinerend gezelschap*, [INV. 615]
– Rembrandt van Rijn (omgeving van), *Studie van een oude man*, [INV. 828]

David Bailly: Tijd, dood en ijdelheid
Leiden, Museum de Lakenhal
10 maart – 2 juli 2023
– Jan Davidsz de Heem, *Stilleven met boeken en een viool*, [INV. 613]

Hugo van der Goes: Zwischen Schmerz und Seligkeit
Berlijn, Gemäldegalerie
31 maart – 19 juli 2023
– Rogier van der Weyden (en atelier), *De Bewening van Christus*, [INV. 264]

Ode aan Antwerpen: Het geheim van de Hollandse meesters
Utrecht, Museum Catharijneconvent
11 mei – 17 september 2023
– Joachim Beuckelaer, *Keukenscène met Christus en de Emmaüsgangers*, [INV. 965] (bruikleen Stichting P. & N. de Boer, Amsterdam, sinds 1960)

Jacobus Vrel: Énigmatique précurseur de Vermeer
Parijs, Fondation Custodia
17 juni – 17 september 2023
– Job Berckheyde, *Gezicht op een Hollandse gracht, mogelijk de Oude Gracht in Haarlem*, [INV. 746]
– Gerard ter Borch, *Een moeder die het haar van haar kind kamt, bekend als ‘De luizenjacht’*, [INV. 744]
– Claes Hals, *Lezend meisje*, [INV. 623]
– Hendrick ten Oever, *Gezicht op de Herengracht in Amsterdam*, [INV. 681]
– Egbert van der Poel, *Vismarkt*, [INV. 698]

De zonnekoning en Oranje
Limburgs Museum, Venlo
10 juni 2023 – 7 januari 2024
– Abraham Ragueneau, *Portret van Willem III*, [INV. 498]

Op reis met Vincent: Van Gogh in Drenthe
Assen, Drents Museum
11 september 2023 – 7 januari 2024
– Jacob van Ruisdael, *Gezicht op Haarlem met bleekvelden*, [INV. 155]

Blik op Haarlem
Haarlem, Frans Hals Museum
22 september 2023 – 7 januari 2024
– Job Berckheyde, *Gezicht op een Hollandse gracht, mogelijk de Oude Gracht in Haarlem*, [INV. 746]

Wybrand Hendriks was hier!
Haarlem, Teylers Museum
22 september 2023 – 14 januari 2024
– Wybrand Hendriks, *Portret van Jacob Feitama (1726–1797) en zijn echtgenote Elisabeth de Haan (1735–1800)*, [INV. 827]

Rubens and Women
Londen, Dulwich Picture Gallery
27 september 2023 – 28 januari 2024
– Peter Paul Rubens, *‘Modello’ voor de Hemelvaart van Maria*, [INV. 926]

Brueghel: De familieeünie
Den Bosch, Noordbrabants Museum
30 september 2023 – 7 januari 2024
– Jan Brueghel I & anonieme leerling van Rubens, *Nimfen vullen de hoorn des overvloeds*, [INV. 234]
– Jan Brueghel I & Hans Rottenhammer, *De rust op de vlucht naar Egypte*, [INV. 283]
– Jan Brueghel I & Hans Rottenhammer, *Christus in het voorgeborchte*, [INV. 285]

De omgekeerde wereld van Adriaen van de Venne
Middelburg, Zeeuws Museum
30 september 2023 – 21 april 2024
– Christoffel van den Berghe, *Winterlandschap*, [INV. 671]
– Christoffel van den Berghe, *Zomerlandschap*, [INV. 672]
– Adriaen van de Venne, *Zelfportret*, [INV. 1227]

Fashion for God
Utrecht, Museum Catharijneconvent
12 oktober 2023 – 21 januari 2024
– Frans Hals, *Portret van Jacob Olycan*, [INV. 459]
– Frans Hals, *Portret van Aletta Hanemans*, [INV. 460]

Krasse koppen: Bruegel, Rubens en Rembrandt
Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten
20 oktober 2023 – 21 januari 2024
– Frans Hals, *Lachende jongen*, [INV. 1032]
– Jacob van Oost de Jonge (omgeving van) of Michaelina Wautier, *Buste van een jonge man*, [INV. 297]
– Rembrandt, *Lachende man*, [INV. 598]

Women Masters
Madrid, Museo Nacional Thyssen–Bornemisza
31 oktober 2023 – 4 februari 2024
– Judith Leyster, *Man die een vrouw geld aanbiedt*, [INV. 564]

On the Reverse
Madrid, Museo Nacional del Prado
7 november 2023 – 3 maart 2024
– François Bunel de Jonge (toegeschreven aan), *De inbeslagname van de inhoud van het atelier van een schilder*, [INV. 875]

In langdurig bruikleen ontvangen objecten (per 31 december 2023: 71 objecten, zijnde 56 schilderijen en 15 overige objecten)
– Rachel Ruysch, *Bloemen in een glazen vaas*, in 2022 bij ons in bruikleen van een particuliere eigenaar, werd in januari geretourneerd.

In langdurig bruikleen afgestane objecten in Nederland (per 31 december 2023: 150 objecten, zijnde 126 schilderijen, 5 tekeningen, 13 sculpturen en 6 overige objecten)

Terug ontvangen:
– Gerbrand van den Eeckhout, *Christus en de Samaritaanse vrouw bij de bron*, [INV. 1048]. Teruggekomen van Museum Catharijneconvent, Utrecht
– Jan van der Heyden, *Stilleven met bijbel*, [INV. 531]. Teruggekomen van Museum Catharijneconvent, Utrecht

In langdurig bruikleen afgestane objecten buiten Nederland (per 31 december 2023: 4 objecten, zijnde 2 schilderijen en 2 pastels)
– Geen mutaties

E

Lezingen in het Mauritshuis

Medewerkers van het Mauritshuis gaven in 2023 verschillende (online) lezingen, interviews en rondleidingen naar aanleiding van tentoonstellingen, tijdens congressen en andere ontvangsten. Speciale activiteiten en bijeenkomsten kwamen soms in samenwerking met andere instellingen tot stand.

Vermeer Symposium
28 en 29 maart

In samenwerking met het Rijksmuseum organiseerde het Mauritshuis een tweedaags symposium ter gelegenheid van de grote Vermeer tentoonstelling in het Rijksmuseum. Tijdens het symposium werden recente resultaten van materiaal-technisch en kunsthistorisch onderzoek gedeeld met een breed publiek. Onder de sprekers waren ook de restauratoren en conservatoren van het Mauritshuis (zie lezingen buiten het Mauritshuis).

Collectieveiligheid bij protestacties
30 maart

Mede naar aanleiding van de protestactie waarbij activisten zich vastplakten aan Vermeers *Meisje met de parel*, organiseerde de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en FARO – Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed in samenwerking met het Mauritshuis een conferentie met als thema de collectieveiligheid bij protestacties. Een van de sprekers was Mike van der Steenhoven die als Coördinator Collectiebeheer de ervaringen en lessen van het Mauritshuis deelde met het aanwezige publiek.

Roofkunst symposium
16 en 17 november

Ter gelegenheid van de tentoonstelling *Roofkunst – 10 verhalen* organiseerde het Mauritshuis een tweedaags symposium met sprekers uit binnen- en buitenland. De eerste dag stond onder voorzitterschap van Judith Niessen. De dag bestond uit lezingen en discussie en werd ingeleid door Martine Gosselink en Sheila Reda. Het programma van de tweede dag was gevuld met interactieve workshops. Twee daarvan werden medegeleid door Vera Bos en Mike van der Steenhoven.

F

Lezingen van medewerkers buiten het Mauritshuis

Q. Buvelot

Zie ook A. van Suchtelen

- ‘Manhattan Masters: Tien schilderijen uit The Frick Collection’, lezing voor leden Sociëteit De Witte, Den Haag, 9 januari
- ‘The Vermeer exhibition in the Rijksmuseum, Amsterdam’, Vermeer and the Mauritshuis, American Friends of the Mauritshuis webinar, 5 mei
- ‘On Prototypes and Replicas in the Work of Vrel’, Codart Focus, Fondation Custodia, Parijs, 11 september
- Inleiding over KMSKA voor Stichting Vrienden van het Mauritshuis, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen, 20 september
- Interview Benjamin Moser, n.a.v. verschijnen van zijn boek *De wereld op zijn kop: Ontmoetingen met de Hollandse meesters*, Spui 25, Amsterdam, 11 november

F. Cliné

- ‘Het Digitale Conditierapport’, Minor Collectiemanagement, Reinwardt Academie, Amsterdam, 21 november
- ‘The Digital Condition Report at the Mauritshuis, The Hague’, UKRG meeting, Museum of London Docklands, Londen, 3 november

M. Gosselink

- ‘Women at the Mauritshuis’, voor partner NNgroup ter gelegenheid van Internationale Vrouwendag, Den Haag, 7 maart

- ‘Klassieke kernwaarden in de beeldende kunst’, voor het Verbond van Verzekeraars, Den Haag, 18 april

- ‘Rembrandt is mijn voorbeeld als ondernemer en marketingman’, interview voor Verbond van Verzekeraars, 8 mei

- ‘Roofkunst – Beeldenstorm – Terminologie’, Comenius Touissanthuis, Den Haag, 11 mei

- ‘De geschiedenis van het Mauritshuis’, voor leden van de Eerste en Tweede Kamer, Den Haag, 2 juni

- ‘How the Mauritshuis deals with its colonial history’, *The Thrall Dialogues Series* (online), Kaapstad, 28 juli

- ‘The LOOT exhibition at the Mauritshuis’, Travelers Club, New York, 27 september

- ‘Anders kijken naar kunst’, voor de Muiderkring, Muiden, 5 november

- ‘Roofkunst in het Mauritshuis’, Tong Tong Fair, Den Haag, 2 september

- ‘Een dilemma in het Mauritshuis’, voor Art Table, Rembrandthuis, Amsterdam, 20 oktober

- ‘The LOOT exhibition at the Mauritshuis’, voor de Dutch Masters Foundation, Steel Yard, Londen, 21 november

- ‘Roofkunst in het Mauritshuis’, voor het personeel van de VriendenLoterij, Amsterdam, 23 november

- ‘New Brazilian perspectives on Johan Maurits’, voor DutchCulture, Amsterdam, 14 december

- ‘De kerst van la het Ezeltje’, voorlezen kerstdienst, Singelkerk, Amsterdam, 17 december

W. van den Heuvel

Zie S. Reda

A. van Loon

- ‘Blues and Greens in Vermeer’, Vermeer Symposium, Rijksmuseum, Amsterdam, 28 maart

- ‘Materiaaltechnisch onderzoek van de schilderijen van Vermeer’, HOVO-college, Universiteit Leiden, 14 april

- ‘Johannes Vermeer up close. New information on Vermeer’s painting techniques’, ICON Paintings Group, The Institute of Conservation, Londen, online, 16 november

S. Meloni

- ‘*Facelifts & Makeovers*: Educating a larger audience about the mysteries and challenges of conservation’, ICOM–CC 20th Triennial Conference, Valencia, 21 september

- ‘Het restauratieatelier van het Mauritshuis, conservering, restauratie en onderzoek’, voor bewoners Van Ommerenpark, Wassenaar, 13 juni

- ‘Making Vermeer. A historical perspective on retouching’, Vermeer Symposium, Rijksmuseum, Amsterdam, 29 maart [met E. van Duijn]

J. Niessen

- Dagvoorzitter, ‘Owning up? De rol van de kunsthistoricus bij herkomst-onderzoek en restitutiekwesties’, Kunsthistorische Dag, Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici, CCNL, Amersfoort, 27 oktober

J. Rinnooy Kan

- ‘Perfection in Rotterdam. The Vermeer exhibition of 1935’, Vermeer Symposium, Rijksmuseum, Amsterdam, 29 maart

- ‘Tulpen en oude meesters’, Madurodam, Den Haag, 13 april

- ‘Researching old master exhibitions’, gastcollege Vrije Universiteit, Amsterdam, 6 oktober

S. Reda

- ‘Onderzoek in musea’, gastcollege aan eerstejaars bachelorstudenten Kunstgeschiedenis in het kader van de cursus *Kunst van het Onderzoeken*, Universiteit Utrecht, 1 maart

- ‘Thema Koloniaal en Slavernijverleden in het Mauritshuis’ [met W. van den Heuvel], bijeenkomst over de rol van rijksmusea bij het Nationaal Slavernijmuseum, Scheepvaartmuseum, Amsterdam, 24 maart

- ‘Sharing responsibilities’, panelgesprek, *Curator of the Future symposium*, CODART, Rijksmuseum, Amsterdam, 6 oktober

- ‘Roofkunst in het Mauritshuis’, video-interview voor de serie museumvlogs door Musea Bekennen Kleur, 10 november

M. van der Steenhoven

- ‘Activisme bij het Meisje. Collectiehulpverlening, voorbereiding’, Rembrandthuis, Amsterdam, 25 mei

A. van Suchtelen

- ‘The Vermeer exhibition in Washington and The Hague, 1995–1996’, Vermeer Symposium, Rijksmuseum, Amsterdam, 29 maart [met Q. Buvelot]

- ‘Jan Steen en de historieschilderkunst’, Hermitage, Amsterdam, 1 april

G

Publicaties Mauritshuis

- De catalogus bij tentoonstelling *Vrel, voorloper van Vermeer* verscheen al in 2021

- Bij de tentoonstelling *Roofkunst – 10 verhalen* verscheen een themanummer van *Mauritshuis Magazine* onder redactie van J. Rinnooy Kan

- *Mauritshuis Magazine*, jaargang 36 (2023), nrs. 1–2 (tweetalige editie), onder redactie van Q. Buvelot et al.

- *Jaarverslag 2022: Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis, Galerij Prins Willem V*, Den Haag 2023 (Nederlandse en Engelse editie), onder redactie van G. Korevaar en B. de Munnick

H

Overige publicaties

Uitgezonderd publicaties in *Mauritshuis Magazine*, jaargang 36 (2023), nrs. 1-2

M. Albrecht

- ‘How to paint a bouquet: MA-XRF analysis of 17th century Netherlandish flower still lifes from the Mauritshuis’, *X-Ray Spectrometry* (2023) [met S. Meloni, C. Pottasch, Abbie Vandivere en A. van Loon] <https://doi.org/10.1002/xrs.3348>

E. Buijsen

- ‘New biographical data on Adriaen van de Venne (1590-1662) and his family’, *Oud Holland* 136 (2023), pp. 1-16 [met H. Nijboer]
- ‘Ick soeck en vind’. *De schilderijen van Adriaen van de Venne*, Zwolle 2023
- [bijdragen aan] C. van Santen (red.), *De omgekeerde wereld van Adriaen van de Venne*, Zwolle 2023, pp. 7-15, 53-89
- “‘Kunst om gunst’: Een grisaille van Adriaen van de Venne gelezen”, in: F.G. Meijer, C. van de Puttelaar, L. Wepler (red.), *Art Stories from the Netherlands and Italy, 1550-1800 Liber Amicorum in Honour of Gregor J.M. Weber*, Amsterdam 2023, pp. 43-51
- ‘De verscholen zelfportretten van Adriaen van de Venne (1590-1662)’, in: R. van Leeuwen, L. Ruhe, D. de Witt (red.), *Not Always Rembrandt: 37 Studies in Baroque Art (Liber Amicorum for Volker Manuth)*, Turnhout 2023, pp. 78-89

Q. Buvelot

Zie ook S. Meloni

- ‘Where Science Meets Art: Presenting Technical Material in Museum Galleries. Preserving our Heritage: *Facelifts & Makeovers*’, 1 februari 2023 <https://www.codart.nl/feature/curators-project/presenting-technical-research-in-the-galleries/>
- [bijdragen aan] *Jacobus Vrel: Énigmatique précurseur de Vermeer*, Fondation Custodia, Parijs 2023 (ook in Engelse editie)
- ‘Mauritshuis’, ‘Prince William V Gallery’, sinds november 2023 op: <https://www.codart.nl/guide/museums/mauritshuis/>; <https://www.codart.nl/guide/museums/galerij-prins-willem-v/>

- ‘Frans Hals: National Gallery, London’, *The Burlington Magazine* 165 (2023), pp. 1351-1354

M. Gosselink

- ‘Survival of the fittest’, *Ons Den Haag* 50 (2023), nr. 2, achterzijde
- ‘Hoe de media van toen rond 1600 bijdroegen aan de volkerenmoord in zuidelijk Afrika’, in: V. Smulders et al., *Ons koloniale verleden in 50 voorwerpen*, Amsterdam 2023, pp. 83-87

A. van Loon

Zie ook C. Pottasch, A. Vandivere

- ‘Gezicht op Delft: licht en kleur in de daken van Vermeer’, *kM* 125 (2023), pp. 16-19 [met A. Krekeler, I. Verlsype, F. Gabrieli en S. Meloni]
- ‘Lead (II) formate in Rembrandt’s *Night Watch*: detection and distribution from the macro- to the micro-scale’, *Angewandte Chemie* 135 (2023), nr. 16 [met V. Gonzalez (1), I. Fazlic, M. Cotte, F. Vanmeert, A. Gestels, S. De Meyer, F.T.H. Broers, J.J. Hermans, K. Janssens, P. Noble en K. Keune] <https://doi.org/10.1002/ange.202216478> <https://doi.org/10.1002/xrs.3348>
- ‘Rembrandt’s *The Standard Bearer*: New findings from imaging analyses’, *The Rijksmuseum Bulletin* 71 (2023), nr. 2 [met P. Noble (1) en J. Bikker] <https://doi.org/10.52476/trb.15070>
- ‘Comparison of macro X-ray fluorescence and reflectance imaging spectroscopy for the semi-quantitative analysis of pigments in easel paintings: a study on lead white and blue verditer’, *X-Ray Spectrometry* (2023) [met L.M. de Almeida Nieto (1), F. Gabrieli, V. Gonzalez, J. Dik, R. van de Plas en M. Alfeld] <https://doi.org/10.1002/xrs.3394>
- ‘From purple to brown: Using degradation products in reconstructions of a complex smalt paint mixture in *The Night Watch* to study color change’, in: J. Bridgland (red.), *Working Towards a Sustainable Past. ICOM-CC 20th Triennial Conference Preprints, Valencia, 18-22 September 2023*, Parijs 2023 [met J. Carter (1), K. Keune en E. Froment] <https://www.icom-cc-publications-online.org/>

- ‘Correlated x-ray fluorescence andptychographic nano-tomography on Rembrandt’s *The Night Watch* reveals unknown lead “layer”’, *Science Advances* 9 (2023), nr. 50 [met F.T.H. Broers (1), I. Verslype, K.W. Bossers, F. Vanmeert, V. Gonzalez, J. Garrevoet, E. van Duijn, A. Krekeler, N. de Keyser, I. Steeman, P. Noble, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune]. <https://doi.org/10.1126/sciadv.adj9394>
- ‘Het palet van de schilderijenrestaurator’, *kM* (2023), nr. 126, pp. 28-30 [met S. Stigter]

S. Meloni

Zie ook Q. Buvelot, A. van Loon, A. Vandivere

- ‘*Facelifts & Makeovers*: Educating a larger audience about the mysteries and challenges of conservation’, in: J. Bridgland (red.), *Working Towards a Sustainable Past. ICOM-CC 20th Triennial Conference Preprints, Valencia, 18-22 September 2023*, Parijs 2023 [met Q. Buvelot] <https://www.icom-cc-publications-online.org/5681/Facelifts--Makeovers--Educating-a-larger-audience-about-the-mysteries-and-challenges-of-conservation>

M. Mundigler

Zie A. Vandivere

C. Pottasch

- ‘The materials and techniques of *The Lamentation of Christ* (c. 1460, Mauritshuis), attributed to Rogier van der Weyden and studio: combining MA-XRF, reflectance imaging spectroscopy and paint cross-section analysis’, *X-Ray Spectrometry* (2023) [met A. van Loon, J. Delaney en K. Dooley] <https://doi.org/10.1002/xrs.3404>
- ‘Death re-enlightened: Conservation of Frederik Ruysch’s wet anatomical preparations -The Rembrandts of fluid-preserved specimens,’ in: J. Bridgland (red.), *Working Towards a Sustainable Past. ICOM-CC 20th Triennial Conference Preprints, Valencia, 18-22 September 2023*, Paris 2023 [met A.J. van Dam (1), A. Vandivere]

S. Reda

- Bijdrage aan ‘Recent Acquisitions: Women in the Rijksmuseum Collection’, *The Rijksmuseum Bulletin* 71 (2023), nr. 1, pp. 66-67

J. Rinnooy Kan

- ‘Portretprenten’, in: B. Cornelis, F. Lammertse et al., *Frans Hals*, Londen en Amsterdam 2023, pp. 136-153
- ‘Allegory of Prudence’, ‘Minerva as Protectress of the Arts and Sciences’, ‘Allegory of Fortitude’, ‘Allegory of Justice’, ‘Allegory of Temperance’, in: R. Lattuada, G. Scavizzi et al., *Luca Giordano. Baroque Master in Florence*, Florence 2023, pp. 158-163, 170-171, 174-175

A. van Suchtelen

- ‘Modieuze indringers’, in: P. Roelofs, G. Weber (red.), *Vermeer*, Amsterdam (Rijksmuseum), 2023, pp. 174-179
- ‘Een bloemstilleven van Clara Peeters’, in: F.G. Meijer, C. van de Puttelaar, L. Wepler (red.), *Art Stories from the Netherlands and Italy, 1550-1800. Liber Amicorum in Honour of Gregor J.M. Weber*, Amsterdam 2023, pp. 342-351

A. Vandivere

Zie ook C. Pottasch

- ‘Gallery tone: The preference for tinted varnishes in the Mauritshuis and their discontinuation’ in: J. Bridgland (red.), *Working Towards a Sustainable Past. ICOM-CC 20th Triennial Conference Preprints, Valencia, 18-22 September 2023*, Parijs 2023 [met P. Kisner (1), M. Mundigler en S. Meloni] <https://www.icom-cc-publications-online.org/5632/Gallery-tone--The-preference-for-tinted-varnishes-in-the-Mauritshuis-and-their-discontinuation>
- ‘Mandijn’s Monsters: shining a light on the techniques and motifs of a Bosch follower,’ *Jheronimus Bosch: His workshop and his followers*, 5th International Jheronimus Bosch Conference, ‘s-Hertogenbosch, pp. 74-94 [met K. Harada (1)].
- ‘A Matter of Manner? Material Aspects of Style and Reconstructions as a Research Tool,’ *‘Alla Maniera’: Technical art history and the meaning*

of style in 15th to 17th century painting, Postprints of Symposium XXII for the study of underdrawing and technology in painting, Brugge, pp. 56-69 [met J. Bustin (1)].

- Recensie ‘The Ghent Altarpiece: Research and Conservation of the Interior: The Lower Register’ by Steyart et al., *The Burlington Magazine* 165 (2023), pp. 1036-1037

- ‘De kleuren van Vermeer,’ *Kunstschrift* 67 (2023), nr. 1, pp. 38-43 [met I. Verslype, A. van Loon en A. Krekeler]

Restauraties & behandelingen; materiaaltechnisch onderzoek

Afgerond:

- Job Berckheyde, *Gezicht op een Hollandse Gracht, mogelijk de oude gracht in Haarlem* [INV. 746] [kleine behandeling]
- Tethart Haag, *Oerang Oetang uit de dierentuin van stadhouder Willem V, een appel plukkend*, [INV. 813] [extern gerestaureerd via Paleis het Loo]
- Jan Lievens, *Tronie van een oude man* [INV. 85]
- Abraham Ragueneau (naar), *Portret van Willem III (1650-1702), op 10-jarige leeftijd* [INV. 498] [kleine behandeling]
- Roelant Savery, *Koeien in een stal, met vier heksen in de hoeken*, Rijksmuseum, Amsterdam [INV. SK-A-2211], voor de tentoonstelling *Roelant Savery's Wonderlijke Wereld* (2024)
- Roelant Savery, *Koeien in een stal, Heksen in de vier hoeken*, Rijksmuseum, Amsterdam [INV. SK-A-1211]
- Roelant Savery, *Orpheus betovert de dieren met zijn muziek* [INV. 157] [kleine behandeling]

Gestart in 2023 of eerder:

- Gerbrand van den Eeckhout, *Christus en de Samaritaanse vrouw bij de bron* [INV. 1048]
- Johan van Haensbergen, *Stilleven met stortebeke* [INV. 601]
- Pieter de Hooch, *Een binnenplaats met een rokende man en een drinkende vrouw* [INV. 835]
- Rembrandt van Rijn (?), *Studie van een oude man* [INV. 560]
- Rembrandt van Rijn (atelierkopie), *Portret van Rembrandt (1606-1669) met ringkraag* [INV. 148]

Materiaaltechnisch onderzoek:

- 19 schilderijen onderzocht ten behoeve van het project *Bestandscatalogus Stilleven*, met financiële steun van Stichting de Johan Maurits Compagnie
- 5 schilderijen onderzocht ten behoeve van andere projecten

Voor de *Bestandscatalogus Stilleven* zijn de volgende schilderijen materiaaltechnisch onderzocht:

- Pieter van Anraadt, *Stilleven met stenen kruik en pijpen* [INV. 1045] (begonnen 2022, voltooid 2023)
- Balthasar van der Ast, *Vaasje met een enkele tulp* [INV. 1229]
- Balthasar van der Ast, *Fruistilleven met schelpen en tulp* [INV. 1066]
- Abraham van Beyeren, *Pronkstilleven* [INV. 1056] (begonnen 2022, voltooid 2023)
- Abraham van Beyeren, *Stilleven met visbanket* [INV. 401]
- Jan Brueghel de Oude, *Wan-Li-vaas met bloemen* [INV. 1072]
- Pieter Claesz, *Vanitas-stilleven* [INV. 943]
- Pieter Claesz, *Stilleven met een brandende kaars* [INV. 947]
- Pieter Claesz, *Stilleven met tazza* [INV. 1125]
- Gonzalez Coques (met vele andere kunstenaars), *Interieur met figuren te midden van een schilderijenverzameling* [INV. 238]
- Willem Claesz Heda (toegeschreven aan), *Stilleven met Nautilusbeker* [INV. 936]
- Jan Davidsz de Heem, *Pronkstilleven met fruit en een juwelenkist* [INV. 48]
- Jan van der Heyden, *Stilleven met bijbel* [INV. 531]
- Isaac van Kipshaven, *Pronkstilleven* [INV. 814]
- Simon Luttichuys, *Stilleven met Chinese dekselpot, hazelnoten en sinaasappel* [INV. 1223]
- Otto Marseus von Schriek, *Planten en Insecten* [INV. 532]
- Frans Snijders, *Stilleven met dode reebok* [INV. 794]
- Frans Snijders, *Stilleven met een jager* [INV. 258]
- Jan Weenix, *Jachtstilleven* [INV. 207]

Replicatie-onderzoek samen met de vakgroep filosofie van de Vrije Universiteit Amsterdam

- Rembrandt van Rijn (atelierkopie), *Portret van Rembrandt (1606-1669) met ringkraag* [INV. 148]
- Rembrandt van Rijn, *Zelfportret met ringkraag*, Germanisches National Museum [INV. GMN 391]
- Jacob van Oost de Jonge (omgeving van), *Buste van een jonge man* [INV. 297] (begonnen 2022)
- Rembrandt(?), *Studie van een oude man*, [INV. 560] (begonnen 2019)

Schilderijen uit andere collecties:

- Toegeschreven aan Paulus Potter, *Witte stier*, National Gallery of Ireland, Dublin [INV. NGI. 56]
- Paulus Potter, *Ruiterportret van Diederik Tulp*, Six Collectie, Amsterdam
- Paulus Potter, *De schimmel*, Kunsthalle, Hamburg [INV. HK-331]
- Paulus Potter, *De berenjacht*, Rijksmuseum, Amsterdam [INV. SK-A-316]

Eindredactie Gerbrand Korevaar
Coördinatie Boris de Munnick

Mh